Rok III. Nr. 6 i 7

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO ŁÓDZKIEGO

ORGAN RADY SZKOLNEJ OKRĘGOWEJ ŁÓDZKIEJ

Łódź, dnia 5 lipca 1929 r.

TREŚĆ:

DZIAŁ NIEURZĘDOWY:

Prenumerata roczna wynosi 6 złotych. Numer pojedynczy 60 groszy. Należność wpłacać należy wyłącznie na konto czekowe P. K. O. Nr 65312 — Rada Szkolna Okręgowa Łódzka w Łodzi.

Warunki umieszczania ogłoszeń: Cała strona 120 zł. Pół str. 65 zł. Ćwierć str. 35 zł. Ogłoszenia umieszcza się po zapłaceniu zgóry przypadającej należności

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, ul. Piotrkowska 104, Kuratorjum O. S. Ł.

69
OKÓLNIK
Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 13 maja 1929 r. Nr. II. 13303/29
w sprawie otwierania w szkołach średnich ogólnokształcących oddziałów równoległych, począwszy od klasy IV.

Chcąc dać możność młodzieży, która ukończyła szkołę powszechną wysokozorganizowaną, znalezienia miejsca w państwowej szkole średniej ogólnokształcącej, zarządzam — jak w roku poprzednim (okólnik z dnia 31 maja 1928 r. Nr. II-8365/28)-otwieranie w miarę potrzeby dla tej właśnie młodzieży oddziałów równoległych od klasy czwartej wzwyż w tych państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, w których warunki lokalne na to pozwalają, t. zn. bez uszczerbku dla pracowni, gabinetów itp.

Zechce Kuratorjum przypomnieć dyrekcjom tych szkół średnich, w których będzie przeprowadzany egzamin wstępny do oddziałów równoległych, wskazówki zawarte we wspomnianym okólniku z 1928 r.

Po ukończeniu tych egzaminów należy nadesłać sprawozdanie z tego, co uczyniono w kierunku realizacji tej akcji. Wyniki egzaminów należy przedstawić, podając ilość kandydatów ze szkół powszechnych do klasy IV gimnazjum, ilość uczniów, którzy złożyli egzamin pomyślnie, ilość otwartych oddziałów równoległych.

Minister
(—) Sł. Czerwiński.

Dyrekcjom państwowych szkół średnich ogólnokształcących oraz PP. Inspektorom Szkolnym i Kierownictwom publicznych szkół powszechnych w Okręgu

do wiadomości.

Kuratorjum przypomina równocześnie Dyrekcjom gimnazjów państwowych okólnik tutejszy z dnia 14. 6. 1928 r. Nr. II. 2414/28.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

K. O. S. Ł. Nr. II. 9553/29
20 czerwca 1929 r.

70
OKÓLNIK
Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 19 czerwca 1929 r. Nr. II. 13979/29
w sprawie zniżek kolejowych dla absolwentów szkół średnich.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oznajmia, że uczniom klasy VIII i absolwentom gimnazjów można wydawać wcześniej zaświadczenia do korzystania ze zniżek taryfowych na kolejach. Absolwentom gimnazjów należy wydać zaświadczenia na korzystanie z ulg kolejowych tylko w jedną stronę (powrót do domu rodzinnego).

Dyrektor Departamentu
(—) W. Żłobicki.

Dyrekcjom szkół średnich ogólnokształcących w Okręgu, których uczniom (enicom) przysługuje prawo korzystania ze zniżek kolejowych,

do wiadamości.

K. O. S. Ł. Nr. II. 12716/29.

Naczelnik Wydziału
(—) G. M. Szulc.

71

OKÓLNIK

Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 20 czerwca 1929 r. Nr. I. Prez. 4117/29

w sprawie początku roku szkolnego 1929/30.

Początek roku szkolnego 1929/30 wyznaczam na dzień 3 września r. b. (wtorek); w tym dniu odbędzie się uroczyste nabożeństwo szkolne, normalne zajęcia szkolne rozpoczną się dnia 4 września b. r.

Minister
(—) Sł. Czerwiński.

Dyrekcjom i Kierownictwom wszystkich szkół oraz P. P. Inspektorom Szkolnym w Okręgu

do wiadomości i zastosowania się.

K. O. S. Ł. Nr. O. 12715/29.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

72

Nadanie praw gimnazjów państwowych niepaństwowym szkołom średnim.

Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nadał:

I. **pełne prawa** gimnazjów państwowych, przewidziane w § 1 lit. a. rozporządzenia z dnia 7 listopada 1924 roku Nr. 12600/II (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 20/142, poz. 206),

a) aż do odwołania:

w Łodzi:

1. Miejskiemu gimnazjum męskiemu im. Józefa Piłsudskiego,
2. Gimnazjum męskiemu Zgromadzenia Kupców,
3. Gimnazjum żeńskiemu Heleny Miklaszewskiej;

b) na rok szkolny 1929/30:

4. Gimnazjum męskiemu Kazimierza Tomaszewskiego,
5. Gimnazjum męskiemu im. Ks. Ignacego Skorupki Towarzystwa „Oświata",
6. Gimnazjum polskiemu społecznemu męskiemu Towarzystwa Społecznego Polskiego Gimnazjum męskiego,
7. Gimnazjum żeńskiemu Janiny Pryssewiczówny,
8. Gimnazjum żeńskiemu Zofji Pętkowskiej i Wiktorji Macińskiej,
9. Gimnazjum żeńskiemu im. Elizy Orzeszkowej — Towarzystwa im. Elizy Orzeszkowej,
10. I Gimnazjum męskiemu Towarzystwa Żydowskich Szkół Średnich,
11. Gimnazjum żeńskiemu Marji Hochsteinowej;

II. **niepełne prawa** gimnazjów państwowych, przewidziane w § 1 lit. b. przytoczonego rozporządzenia:

w Kaliszu:

1. Gimnazjum żeńskiemu Zgromadzenia S. S. Najświętszej Rodziny z Nazaretu.

w Kole:

2. Gimnazjum koedukacyjnemu Towarzystwa „Oświata",

w Koninie:

3. Gimnazjum Koedukacyjnemu Rady Opiekuńczej,

w Łęczycy:

4. Gimnazjum żeńskiemu Koła Polskiej Macierzy Szkolnej,

w Łodzi:

5. Gimnazjum męskiemu im. Bolesława Prusa — Łódzkiego Stowarzyszenia Popierania Średniego Wykształcenia Handlowego,
6. Gimnazjum męskiemu Aleksego Zimowskiego,
7. Gimnazjum żeńskiemu Romany Konopczyńskiej-Sobolewskiej,
8. Gimnazjum żeńskiemu Cecylji Waszczyńskiej,
9. II Gimnazjum męskiemu Towarzystwa Żydowskich Szkół Średnich,
10. Gimnazjum żeńskiemu Towarzystwa Żydowskich Szkół Średnich,
11. Gimnazjum żeńskiemu niemieckiemu Anieli Rothertowej,

w Piotrkowie:

12. Gimnazjum męskiemu Towarzystwa Szkoły Średniej,
13. Gimnazjum żeńskiemu Heleny Trzcińskiej,
14. Gimnazjum żeńskiemu Zrzeszenia Nauczycieli Szkoły Średniej,

w Radomsku:

15. Gimnazjum męskiemu Stanisława Niemca,

w Tomaszowie Mazowieckim:

16. Gimnazjum koedukacyjnemu Stowarzyszenia Kupców;

III. **niepełne prawa** gimnazjów państwowych — z **zastrzeżeniem, przewidzianem** w § 4 przytoczonego rozporządzenia,

w Kaliszu:

1. Gimnazjum żeńskiemu Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich,
2. Gimnazjum koedukacyjnemu Towarzystwa Żydowskich Szkół Śr.,

w Koluszkach:

3. Gimnazjum koedukacyjnemu Koła Polskiej Macierzy Szkolnej,

w Łasku:

4. Gimnazjum koedukacyjnemu Sejmiku Powiatowego,

w Łęczycy:

5. Gimnazjum męskiemu im. A. Mickiewicza — Koła Polskiej Macierzy Szkolnej,

w Łodzi:

6. Gimnazjum Żeńskiemu Józefa Aba,
7. Gimnazjum żeńskiemu Towarzystwa „Kultura",
8. Gimnazjum żeńskiemu Adeli Skrzypkowskiej,
9. Gimnazjum żeńskiemu „Wiedza" — Luby Sołowiejczyk - Magalifowej,
10. Gimnazjum koedukacyjnemu wieczorowemu dla dorosłych Polskiej Organizacji Wolności,
11. Gimnazjum męskiemu Towarzystwa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów,
12. Gimnazjum męskiemu Lejby Szakina.
13. Gimnazjum męskiemu Niemieckiego Stowarzyszenia Gimnazjalnego,
14. Gimnazjum żeńskiemu Niemieckiego Stowarzyszenia Gimnazjalnego,

w Pyzdrach:

15. Gimnazjum koedukacyjnemu Magistratu miasta,

w Radomsku:

16. Gimnazjum męskiemu im. Feliksa Fabjaniego — Towarzystwa im. Feliksa Fabjaniego,
17. Gimnazjum żeńskiemu Jadwigi Chomiczówny,
18. Gimnazjum koedukacyjnemu Ludwiki Weintraubówny,

w Sieradzu:

19. Gimnazjum koedukacyjnemu Koła Polskiej Macierzy Szkolnej,

w Tomaszowie Mazowieckim:

20. Gimnazjum koedukacyjnemu Magistratu miasta,

w Turku:

21. Gimnazjum koedukacyjnemu Towarzystwa Szkolnego,

w Wieluniu:

22. Gimnazjum męskiemu im. Tadeusza Kościuszki Rady Opiekuńczej Gimnazjum,
23. Gimnazjum żeńskiemu Pelagji Zasadzińskiej.

73

PROTOKÓŁ

posiedzenia Rady Szkolnej Okręgowej Łódzkiej z dnia 26 lutego 1929 r.

P o r z ą d e k o b r a d:

1. Odczytanie protokółu poprzedniego posiedzenia.
2. Dyskusja nad potrzebą organizowania szkół powszechnych najwyższego stopnia organizacyjnego.

3. Referat Kuratora Okręgu Szkolnego Łódzkiego, D-ra A. Ryniewicza, na temat „Jakiego języka obcego należałoby nauczać w szkołach w Okręgu Szkolnym Łódzkim".
4. Wolne wnioski.

Na posiedzenie Rady Szkolnej Okręgowej nie przybyli: J. E. Ks. Biskup Tymieniecki, Dr. Antoni Tomaszewski, Dr. Fichna, Ks. Kan. Cyranowski, P. Leopold Stanisław, Inż. Franciszek Obrębski, Ks. Dziekan Przygodzki, P. Władysław Krzycki, P. Leon Suski i P. Mincberg. Usprawiedliwili swą nieobecność: PP. Edward Heiman, Czesław Bagieński, Tadeusz Szaniawski, Dr. Lidmanowski i Ks. Teofil Jankowski.

Posiedzenie otworzył Pan Kurator Okręgu Szkolnego Łódzkiego, Dr. A. Ryniewicz, odczytując porządek obrad.

I. Protokół poprzedniego zebrania przyjęto.

Przed przystąpieniem do obrad Pan Kurator informuje Radę o ważniejszych zjawiskach z życia szkolnego i przedsięwzięciach władz szkolnych w czasie od dnia 29.X. 1928 r., t. j. od ostatniego posiedzenia Rady Szkolnej Okręgowej, a nadto powiadamia Radę o podjętych krokach i pracach w celu zrealizowania uchwał R. S. O. z dnia 29. X. 1928 r.

Z przemówienia P. Kuratora wynika, że uroczystość obchodu 10-lecia Państwa Polskiego wypadła na terenie m. Łodzi imponująco. Bardzo pięknie wyglądał pochód młodzieży szkół średnich i powszechnych. Wesołe pieśni, śpiewane przez młodzież, przyczyniały się do pogodnego, radosnego nastroju.

Wydana przez Radę Szkolną Okręgową z okazji 10-lecia niepodległości Państwa Polskiego książka P. F. Śliwińskiego, wizytatora szkół, p. t. „Ustawodawstwo szkolne i organizacja polskich władz szkolnych oraz szkolnictwa wszystkich stopni w pierwszem dziesięcioleciu istnienia Odrodzonego Państwa Polskiego" została z wielkiem uznaniem przyjęta przez władze szkolne i przez społeczeństwo. Pan Kurator wyraża podziękowanie autorowi książki, P. Wizytatorowi Śliwińskiemu.

Bardzo ważnem przedsięwzięciem było zorganizowanie i otwarcie wojewódzkiej wystawy szkolnej, która wykazała duży rozwój szkolnictwa w Okręgu Szkolnym Łódzkim. Wystawa ta przyniosła chlubę nauczycielstwu i młodzieży szkolnej. Specjalna Komisja, wyłoniona przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zakwalifikowała znaczną ilość eksponatów na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu.

W sprawie wniosków, uchwalonych przez Radę na poprzedniem posiedzeniu, Pan Kurator udzielił następujących wyjaśnień:

1) Zwrócono się do samorządów powiatowych o wstawienie do budżetów odpowiednich kwot na cele oświaty pozaszkolnej.

2) Pan Kurator zreferował ustnie w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosek, dotyczący uzgodnienia terminu wydawania świadectw ukończenia 7-kl. szkół powszechnych z terminem egzaminów wstępnych do szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich i szkół zawodowych.

W sprawie wniosku Rady, dotyczącego konferencji z przedstawicielami prasy w celu skłonienia ich do niezamieszczania w dziennikach artykułów podrywających autorytet szkoły i nauczycielstwa, zabiera głos P. Dyrektor Michejda, oznajmiając, iż dziennikarze oświadczyli się przeciwko niezamieszczaniu w prasie artykułów, dotyczących życia szkolnego.

II. Odnośnie do punktu II porządku dziennego Pan Kurator udziela głosu p. Piechowi, który utrzymuje, że w obecnych warunkach tworzenie szkół siedmioklasowych napotyka na pewien opór, gdyż społeczeństwo nie dorosło jeszcze do tego, ażeby zrozumieć potrzebę tak wysoko zorganizowanej szkoły. Zkolei zabierają głos: P. Macińska, Ks. Kan. Mężnicki i Ks. Kan. Kabata, zaznaczając, iż zbyt długo trzeba jeszcze czekać na radosną chwilę pełnego uświadomienia szerokich mas włościańskich i sprawy otwierania szkół siedmioklasowych odsuwać na dalszy plan nie można. W związku z organizowaniem szkół P. Wizytator Podgórski w wyczerpującym referacie wskazuje potrzeby i niedomagania w dziedzinie budownictwa szkolnego.

III. Pan Kurator Okręgu Szkolnego wygłasza obszerny referat p. t. „Jakiego języka obcego należałoby nauczać w szkołach w Okręgu Szkolnym Łódzkim".

Na wniosek P. Kukli, aby referat ten wydrukować, P. Kurator nie zgadza się, uważając, iż wywołałoby to zbędną dyskusję w prasie.

Natomiast P. Kurator oznajmia, że referat przedłożył Panu Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

IV. Rada Szkolna Okręgowa uchwaliła następujące wnioski:

1. Wnioski Komisji Powszechnego Nauczania:

a) Rada Szkolna Okręgowa uważa za pożądane, aby w programie zajęć szkolnych wyznaczone były specjalne godziny wychowawcze.

b) Rada Szkolna Okręgowa wyraża życzenie, aby w celu należytego pogłębienia nauczania języka polskiego w szkołach powszechnych wyznaczano na ten przedmiot w kl. V, VI, VII po 5 godzin wykładowych tygodniowo.

c) Rada Szkolna Okręgowa prosi Kuratorjum o zatroszczenie się sprawą zapoznania w sposób praktyczny nauczycielstwa szkół powszechnych z systemem daltońskim.

d) Rada Szkolna Okręgowa uważa za rzecz konieczną, aby na miejsce nauczycieli urlopowanych na przeciąg czasu dłuższy niż jeden miesiąc, wyznaczone były siły zastępcze.

e) Rada Szkolna Okręgowa zwraca się do Kuratorjum z prośbą, aby w odpowiedni sposób poparło akcję tworzenia Kół Czerwonego Krzyża Młodzieży w szkołach powszechnych i średnich.

f) Rada Szkolna Okręgowa prosi Kuratorjum, by poleciło zakładom kształcenia nauczycieli i gimnazjom męskim urządzanie w porozumieniu z Ligą Obrony Powietrznej Państwa i Tow. Czerwonego Krzyża kursów ratownictwa przeciwgazowego.

g) Rada Szkolna Okręgowa uważa za niezbędne i niecierpiące zwłoki rozpoczęcie w jak najszerszym zakresie budowy szkół powszechnych.

W tym celu Rada Szkolna Okręgowa uważa za konieczne: 1) przywrócenie przez Państwo świadczeń na budowę szkół (50% kosztów budowy), przewidzianych ustawą z dnia 17 lutego 1922 r., 2) umożliwienie samorządom pokrycia drugiej połowy kosztów budowy bądź przez udzielanie na ten cel długoterminowych pożyczek, bądź też przez uprawnienie samorządów do pobierania specjalnego podatku na budowę szkół.

Ponieważ w gminach, zwłaszcza wiejskich, rozwija się t. zw. „dzikie budownictwo szkół", mogące stać się w przyszłości przeszkodą w realizacji projektu wysoko zorganizowanej szkoły z krzywdą samej ludności, Rada Szkolna Okręgowa prosi Pana Kuratora o zwrócenie się do właściwych czynników samorządowych, aby dążyły do tworzenia specjal-

nych komitetów powiatowych, których zadaniem będzie prowadzenie planowej akcji budowy szkół w poszczególnych gminach i realizowanie programu budowy szkół w okresie od 10 do 15 lat.

2. Rada Szkolna Okręgowa prosi Kuratorjum o zwrócenie się do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, ażeby z funduszów budżetowych otwarto w Łodzi 2 gimnazja państwowe: męskie i żeńskie.

3. Rada Szkolna Okręgowa zwraca uwagę Rad Szkolnych Powiatowych i Dozorów Szkolnych na konieczność podjęcia w najbliższym czasie rewizji sieci szkolnej, by sprawę tę ostatecznie uporządkować oraz móc planowo prowadzić akcję organizacji i budowy szkół. W związku z tem Rada Szkolna Okręgowa postanawia przystąpić do wydania odpowiednich map, któreby ułatwiały przeprowadzenie prac, związanych z tem zagadnieniem.

4. Rada Szkolna Okręgowa postanawia zwrócić się do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o wydatne zasilenie szkolnictwa powszechnego etatami nauczycielskiemi, a to ze względu na wielką liczbę szkół przepełnionych, 17,500 dzieci nie uczęszcza jeszcze do szkoły; w roku przyszłym spodziewany jest przypływ dzieci rocznika 1922 w liczbie około 15,000 dzieci. Ogółem dla zaspokojenia potrzeb szkolnictwa powszechnego potrzeba jest 1000 nowych etatów.

5. Rada Szkolna Okręgowa, rozpatrując sprawę organizacyj szkół powszechnych, wypowiada się bezwzględnie za tworzeniem, o ile to możliwe, szkół najwyższego stopnia, t. j. 7-klasowych, z uwzględnieniem należycie opracowanej z lokalnemi czynnikami społecznemi sieci szkolnej.

6. Wniosek P. D-ra Więckowskiego w sprawie rozszerzenia działalności Rady Szkolnej Okręgowej postanowiono rozpatrzeć na następnem posiedzeniu.

74
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 16 maja 1929 r. Nr. O. 7826 29

do Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i seminarjów nauczycielskich w Okręgu w sprawie „Funduszu Nagród" im. ś. p. Kuratora St. Sobińskiego.

Po tragicznym zgonie ś. p. Kuratora Sobińskigo, który gorąco popierał ruch krajoznawczy wśród młodzieży, Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej w Krakowie stworzyła „Fundusz Nagród" im. ś. p. Kuratora St. Sobińskiego, przeznaczony na nagrody dla młodzieży za prace krajoznawcze.

Z funduszu tego Komisja corocznie rozdaje nagrody kołom krajoznawczym za najlepiej wykonane prace krajoznawcze, odpowiedzi na ankiety i kwestjonarjusze, ogłaszane w „Orlim Locie".

W Okręgu Szkolnym Łódzkim jest obecnie 5 Kół Krajoznawczych Młodzieży, należących do Komisji Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej.

Koło w Tomaszowie Mazowieckim otrzymało w roku 1926 nagrodę z funduszu im. ś. p. St. Sobińskiego w kwocie 150 zł., a w roku 1927 za pracę o zamkach drewnianych 300 zł. nagrody Ministerstwa W. R. i O. P. i 100 zł. nagrody Oddziału Łódzkiego P. T. K. za materjały krajoznawcze, zebrane z terytorjum województwa łódzkiego.

Do Kół należy naogół młodzież niezamożna, której otrzymana pieniężna nagroda umożliwia czy to zakupno aparatu fotograficznego, czy książek do bibljoteki krajoznawczej, czy też urządzenie dalszej wycieczki, jednem słowem nagrody umożliwiają intensywniejszą pracę krajoznawczą.

Ponieważ ruch krajoznawczy wśród młodzieży szkolnej wzmaga się i liczba Kół rośnie, przeto fundusz nagród wyczerpuje się, gdyż jest zbyt szczupły, by można było tylko z odsetek udzielać nagród.

Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej zwraca się do Dyrekcyj szkół z prośbą o przyjście z pomocą i o zdobycie choćby niewielkich kwot (od 5 do 25 zł.) na zasilenie „Funduszu Nagród" im. ś. p. Kuratora St. Sobińskiego.

Pieniądze przesyłać należy pod adresem Komisji Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej w Krakowie, ul. Krowoderska Nr. 74.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

75
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego
z dnia 29 maja 1929 r. Nr. O. 10483/29

do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj państwowych szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych, seminarjów nauczycielskich i ochroniarek oraz Nauczycielstwa w Okręgu

w sprawie zniżonych cen wstępu dla urzędników państwowych na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego okólnikiem z dnia 25 maja r. b. Nr. I-Prez. 3489/29 zawiadomiło, że urzędnicy państwowi na podstawie okazanych legitymacyj urzędniczych otrzymują 50% zniżki cen biletu wstępu na Powszechną Wystawę Krajową w Poznaniu.

Naczelnik Wydziału
(—) G. M. Szulc

76
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego
z dnia 1 czerwca 1929 r. Nr. O. 10578/29

do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych, seminarjów nauczycielskich i ochroniarek, Kierownictw publicznych szkół powszechnych oraz do ogółu Nauczycielstwa w Okręgu

w sprawie Teatru Szkolnego na Powszechnej Wystawie Krajowej.

Na podstawie zarządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 27 maja 1929 r. Nr. I. Prez. 3516/29 Kuratorjum zwraca uwagę Nauczycielstwa i młodzieży szkolnej na Teatr Szkolny na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w auli gimnazjum im. K. Marcinkowskiego, ul. Grundwaldzka Nr. 1, dający od dnia 17 maja codzień przedstawienia z repertuaru literackiego, klasycznego i nowszego, oraz inscenizacje zwyczajów i obrzędów regjonalnych.

Obowiązkiem szkół jest udzielić Teatrowi Szkolnemu pełnego poparcia. Należy też programy wycieczek na Powszechną Wystawę Krajową układać w ten sposób, aby obejmowały również przedstawienia w Teatrze Szkolnym.

Kuratorjum zwraca równocześnie uwagę Nauczycielstwa na publikację p. t. „Powszechna Wystawa Krajowa — Teatr Szkolny", która nietylko poucza o zakresie i planie działalności Teatru Szkolnego podczas trwania Wystawy, ale może się stać również pomocą w późniejszej pracy wychowawczej.

Bilety wstępu w cenie 2 zł. — 0.50 zł.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

77
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 4 czerwca 1929 r. Nr. O. 9750/29

do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj i Kierownictw szkół oraz do ogółu Nauczycielstwa w Okręgu w sprawie jedwabnictwa.

Wślad za okólnikiem z dnia 16 maja 1929 r. Nr. O. 7717/29 (Dz. K. O. S. Ł. Nr. 5, poz. 62) Kuratorjum podaje do wiadomości, że Towarzystwo Popierania Jedwabnictwa w Polsce, Warszawa, ul. Kopernika 30, posiada na składzie i sprzedaje po cenach najniższych w związku ze zbliżającym się sezonem hodowli morw i jedwabników:

1. nasiona morwy,
2. drzewka i krzewy morwowe jednoroczne i kilkoletnie z najlepszych szkółek,
3. grenę (jajeczka jedwabników),
4. wszelkie przyrządy, potrzebne do hodowli,
5. broszury o hodowli morwy i jedwabników,
6. przeźrocza z dziedziny jedwabnictwa dla wykładów i odczytów.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

78
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 5 czerwca 1929 r. Nr. O. 9814/29

do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych, seminarjów nauczycielskich i ochroniarek, Kierownictw publicznych szkół powszechnych oraz do ogółu Nauczycielstwa w Okręgu w sprawie czasopisma „Oświata i Wychowanie".

W miejsce „Szkoły Powszechnej" i „Bibljografji Pedagogicznej" Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozpoczęło

od 1 stycznia 1929 r. wydawanie nowego czasopisma p. n. „Oświata i Wychowanie", którego numer pierwszy ukazał się w początkach marca, zaś numer trzeci wyjdzie w dniach najbliższych.

Pismo to pragnie być nietylko źródłem ścisłych i autentycznych informacyj o ruchu pedagogicznym i szkolnym u nas i zagranicą, lecz przedewszystkiem terenem jak najszerszej wymiany myśli ze strony osób, pracujących bezpośrednio w dziele rozpowszechnienia oświaty w Polsce, i przez to przyczyniać się do pogłębienia ogólnej kultury wychowawczej w społeczeństwie.

Szczególnie potrzebne powinno się okazać pismo nauczycielstwu wszystkich rodzajów i typów szkół, które otrzymuje tu z jednej strony pobudki do doskonalenia swej pracy pedagogicznej, z drugiej zaś strony — miejsce do wypowiadania, uzasadniania i rozpowszechniania własnych idei wychowawczych.

Z tych względów, opierając się na zarządzeniu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 17 maja 1929 r. Nr. II. 11356/29, Kuratorjum gorąco zachęca Nauczycielstwo jak również pracowników pedagogicznych, zajętych w administracji szkolnej, do czytania czasopisma „Oświata i Wychowanie" i nie wątpi, że w interesie własnym Nauczycielstwo i urzędnicy administracji szkolnej szczerze się tem pismem zainteresują.

Dyrekcje państwowych szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich obowiązane są zaprenumerować rzeczone czasopismo, o ile dotychczas tego jeszcze nie uczyniły.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

79

OKÓLNIK

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 8 czerwca 1929 r. Nr. O. 10153/29

do PP. Inspektorów Szkolnych oraz Kierownictw i Nauczycielstwa publicznych szkół powszechnych w Okręgu

w sprawie pomieszczeń dla geologów w budynkach szkolnych.

Przypominam PP. Inspektorom Szkolnym oraz Kierownictwom i Nauczycielstwu publicznych szkół powszechnych treść okólnika Kuratorjum z dnia 1 czerwca 1928 r. Nr. 2157/28, zamieszczonego w Dzienniku Urzędowym K. O. S. Ł. Nr. 6 pod poz. 85, w sprawie pomieszczeń dla geologów w budynkach szkolnych.

Postanowienia, zawarte w tym okólniku, obowiązują również w roku bieżącym.

Do przeprowadzenia badań na terenie województwa łódzkiego wydelegowani zostali PP. Dr. Passendorfer Edward, Dr. Premik Józef i Inż. Rosłoński Romuald.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

80

OKÓLNIK

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 13 czerwca 1929 r. Nr. O. 11694/29

do PP. Inspektorów Szkolnych oraz Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie czasopisma „Sztuka i Praca".

Kuratorjum zwraca uwagę PP. Inspektorów Szkolnych oraz Dyrekcyj i Kierownictw szkół na dwutygodnik p. t. „Sztuka i Praca". Czasopismo to poświęcone jest sprawom sztuki i kultury.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Dzienniku Urzędowym Min. W. R. i O. P. z dnia 10 maja 1929 r. Nr. 5 (212), poz. 70, str. 220, uznało czasopismo „Sztuka i Praca" jako godne polecenia do bibljotek nauczycielskich szkół powszechnych, szkół średnich ogólnokształcących oraz seminarjów nauczycielskich ze względu na szeroko uwzględniony dział wiadomości o stronie artystycznej miast i muzeów polskich oraz z uwagi na zamieszczane w niem poważne ilustrowane artykuły o rzemiosłach artystycznych i sztuce ludowej, mogące służyć jako cenne informacje przy nauczaniu rysunku i robót ręcznych.

Kuratorjum zachęca Dyrekcje i Kierownictwa szkół oraz Nauczycielstwo do prenumerowania rzeczonego czasopisma.

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, ul. Bracka 17. Prenumerata roczna 10 zł., półroczna 6 zł., kwartalna 3 zł.

W najbliższych dniach Kuratorjum roześle egzemplarze okazowe Nr. 25/28 „Sztuki i Pracy" do państwowych gimnazjów i seminarjów nauczycielskich oraz w miarę możności wobec szczupłej ilości posiadanych egzemplarzy do niektórych szkół prywatnych.

Kurator Okręgu Szkolnego
(—) J. Gadomski.

81

OKÓLNIK

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 14 czerwca 1929 r. Nr. O. 11961/29

do PP. Inspektorów Szkolnych oraz Dyrekcyj i Kierownictw tych szkół w Okręgu, których uczniom (enicom) przysługują ulgi taryfowe na kolejach,

w sprawie ulg kolejowych dla młodzieży szkolnej w pociągach pośpiesznych.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego reskryptem z dnia 7 czerwca 1929 r. Nr. II. 14326/29 oznajmiło na podstawie pisma Ministerstwa Komunikacji z dnia 15 maja 1929 roku Nr. III. OK. 5894/29, że od dnia 1 czerwca 1929 r. przysługuje młodzieży szkolnej prawo korzystania przy przejazdach pociągami pośpiesznemi z 50% zniżki również od dopłaty za pośpiech i bez względu na odległość.

Do czasu wydania formularzy zaświadczeń szkolnych o odpowiednio zmienionym tekście mogą Dyrekcje i Kierownictwa szkół w razie potrzeby zmieniać odręcznie w dotychczas używanych formularzach tekst w ten sposób, by w wierszu trzecim i dziewiątym od góry po słowach: „osobowego", „osobowym" dodawać słowa: lub „pośpiesznego", lub „pośpiesznym".

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) J. Gadomski.

82
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego

z dnia 17 czerwca 1929 r. Nr. III. 10228/29

do Kierownictw i Nauczycielstwa dokształcających szkół zawodowych w Okręgu

w sprawie ogólnopolskiego zjazdu nauczycieli dokształcających szkół zawodowych.

Kuratorjum podaje poniżej do wiadomości komunikat w sprawie ogólnopolskiego zjazdu nauczycieli dokształcających szkół zawodowych.

Kurator Okręgu Szkolnego

(—) J. Gadomski.

KOMUNIKAT KOMITETU WYKONAWCZEGO PIERWSZEGO OGÓLNOPOLSKIEGO ZJAZDU NAUCZYCIELI DOKSZTAŁCAJĄCYCH SZKÓŁ ZAWODOWYCH W POZNANIU.

W dniach 5, 6 i 7 sierpnia b. r. odbędzie się w Poznaniu Pierwszy Ogólnopolski Zjazd Nauczycieli Dokształcających Szkół Zawodowych.

Tymczasowy program Zjazdu jest następujący:

5-go sierpnia:

1. Otwarcie Zjazdu (rano).
2. Zwiedzenie Powszechnej Wystawy Krajowej.
3. Zebranie koleżeńskie (wieczorem).

6-go sierpnia (rano):

1. Powitanie Zjazdu.
2. Odczyt na temat: Dokształcająca Szkoła Zawodowa. Zadanie. — Ustrój. — Ogólne wskazania programowe.
3. Dyskusja i uchwalenie wniosków.
4. Odczyt na temat: Nauczyciel Dokształcającej Szkoły Zawodowej.
5. Dyskusja i uchwalenie wniosków.
6. Zamknięcie ogólnopolskiego Zjazdu Nauczycieli Dokształcających Szkół Zawodowych.

Po południu: zwiedzanie miasta Poznania.

Wieczorem: zebranie koleżeńskie.

7-go sierpnia (rano):

Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Nauczycieli i Przyjaciół Dokształcających Szkół Zawodowych.

1. Otwarcie Walnego Zebrania.
2. Wybór przewodniczącego Walnego Zebrania.
3. Odczyt na temat: Znaczenie Stowarzyszenia dla pogłębienia pracy w dokształcającej szkole zawodowej.
4. Wybór komisyj: matki wnioskowej i rewizyjnej.
5. Sprawozdanie roczne Zarządu Głównego.
6. Dyskusja nad sprawozdaniem.
7. Wybór nowego Zarządu Głównego.
8. Uchwalenie wniosków.
9. Wolne głosy.
10. Zakończenie obrad.

Z okazji Powszechnej Wystawy Krajowej zobaczymy na Zjeździe, co zdziałaliśmy w dziedzinie organizacji naszego szkolnictwa, tworzącego się nieomal od podstaw, dalej co zdobyliśmy i co posiadamy w zakresie podniesienia poziomu kultury i oświaty młodzieży zawodowej w pierwszem dziesięcioleciu odzyskanej niepodległości państwowej. Zagadnienia te, stanowiące u nas obecnie ze względów gospodarczych i społecznych sprawę wagi pierwszorzędnej, zgromadzą niezawodnie liczne rzesze nauczycieli dokształcających szkół zawodowych na Zjeździe. Komitet Wykonawczy wielką uwagę poświęci wszechstronnemu jego ujęciu, ażeby uczestnicy Zjazdu, zapoznawszy się w swych dążeniach, wynieśli zeń jak najwięcej korzyści pod względem naukowym i dydaktycznym dla dobra młodzieży zawodowej.

Zjazd pozwoli również nauczycielom zaznajomić się z Powszechną Wystawą Krajową oraz z zabytkami miasta Poznania.

Dokładne koszty 3-dniowego pobytu na Zjeździe w Poznaniu wraz z zwiedzaniem Powszechnej Wystawy Krajowej, zwiedzaniem miasta Poznania, kwaterą zbiorową i całodziennem utrzymaniem wynoszą 60 zł.

Zgłoszenia na Zjazd prosimy uprzejmie dokonać zapomocą dołączonej karty zgłoszenia i to do dnia 15 czerwca b. r. pod adresem:

T. Gacek, Poznań, Górna Wilda 43. III.

Zgłoszenia uważać będziemy za dokonane dopiero z chwilą wpłacenia na konto P. K. O. Nr. 211889 pierwszej raty w wysokości 30 zł. do dnia 15 czerwca 1929 r., drugiej raty zaś 30 zł. do dnia 15 lipca 1929 r.

Po otrzymaniu zgłoszenia i wpłacenia pierwszej raty prześle Komitet Wykonawczy każdemu uczestnikowi szczegółowy program Zjazdu.

Za Komitet Wykonawczy
Pierwszego Ogólnopolskiego Zjazdu Nauczycieli
Dokształcających Szkół Zawodowych:

(—) Franciszek Ober.
(—) Józef Małecki.
(—) Tadeusz Gacek.

83
OKÓLNIK
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego
z dnia 19 czerwca 1929 r. Nr. O. 12373/29

do PP. Inspektorów Szkolnych oraz Dyrekcyj i Kierownictw tych szkół w Okręgu, których uczniom (enicom) przysługuje prawo korzystania ze zniżek kolejowych,

w sprawie zniżek kolejowych dla absolwentów szkół.

W związku z wyjaśnieniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 14 czerwca 1929 r. Nr. II. 15823/29 Kuratorjum podaje do wiadomości, że okólnik tutejszy z dnia 17 maja 1929 r. Nr. O. 9213/29 (Dz. Urz. K. O. S. Ł. Nr. 5, poz. 64) odnosi się do absolwentów wszelkich zakładów naukowych, których uczniom (enicom) przysługuje prawo korzystania ze zniżek kolejowych.

Naczelnik Wydziału
(—) G. M. Szulc.

84
KOMUNIKATY.

I. Zmiana nazwy szkoły.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego pismem z dnia 23.V. 1929 r. Nr. III. Z. 3965/29 wyraziło zgodę na zmianę dotychczasowej nazwy Państwowej Szkoły Zawodowej Żeńskiej w Łodzi na „Państwowa Szkoła Przemysłowo - Handlowa Żeńska w Łodzi".

II. Zakres wymagań z języka francuskiego przy egzaminie wstępnym na Wyższy Kurs Nauczycielski w r. 1929.

I. Egzamin piśmienny.

Łatwe wypracowanie na jeden z 3-ch tematów, związanych z przeżyciami kandydatów lub ich lekturą. Użycie słownika dopuszczalne. Czas: 3 godziny.

II. Egzamin ustny.

1. Kandydat winien zupełnie poprawnie czytać przedstawiony mu tekst francuski średniej trudności (np. nowelę i t. p.).
2. Kandydat winien w języku francuskim zdać sprawę z przeczytanego ustępu na pytania, związane z jego treścią.
3. Kandydat winien objaśnić odnośny ustęp pod względem gramatycznym i wykazać przytem dobrą, choć elementarną znajomość gramatyki francuskiej.
4. Kandydat winien wykazać, że czytał przynajmniej jeden większy utwór francuski (powieść, dłuższą nowelę, dramat, komedję) i umieć zdać sprawę z zawartych w nim sytuacyj, charakterów i t. p., stosownie do pytań egzaminatora.

III. Wycieczki do Warszawy.

W związku z przewidywanym napływem wycieczek szkolnych do Warszawy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego zawiadomiło, że w celu ułatwienia tym wycieczkom zwiedzenia stolicy zawiązał się osobny Komitet, który wszedł w porozumienie z Polskiem Biurem Turystycznem (Poltur) w Warszawie, przy ul. Nowy-Świat 57, tel. 104-67, (Dział Wycieczek Szkolnych). Organizatorzy zatem wycieczek pragnący korzystać z usług Biura winni zgłaszać przyjazd do Warszawy listem poleconym pod wskazanym adresem najpóźniej na 14 dni przed przyjazdem, przesyłając równocześnie po gr. 30 od osoby tytułem zadatku. Bez zadatku zgłoszenia nie będą uwzględniane. Wycieczka tylko w tym wypadku może przybyć do Warszawy, jeżeli otrzyma pisemne zawiadomienie Polskiego Biura Turystycznego, że noclegi są zapewnione.

Kuratorjum podaje niżej dane, dotyczące szczegółów pobytu wycieczek szkolnych w Warszawie:

Pomieszczenia na noclegi.

Komitet rozporządza następującemi pomieszczeniami na noclegi dla uczestników wycieczek:

120 łóżek bez pościeli w lokalach szkół powszechnych w cenie 1.20 zł. od osoby na dobę, licząc łącznie z przewodnikiem i kosztami administracyjnemi;

40 „ z pościelą w gimnazjum pod wezw. Św. Wojciecha przy ulicy Hortensji Nr. 2 w cenie 3 zł. za pierwszą dobę i 2 zł. od osoby za następne doby, licząc łącznie z przewodnikiem i kosztami administracyjnemi;

120 „ z pościelą i ręcznikami w cenie 5 zł. na dobę od osoby w bursach przy Instytucjach Społecznych, także łącznie z przewodnikiem i kosztami administracyjnemi.

Na wypadek znaczniejszego napływu wycieczek Komitet przewiduje użycie na noclegi burs przy Państwowym Instytucie Głuchoniemych i Ociemniałych — 60 łóżek z pościelą w cenie 3 zł. od osoby za dobę, łącznie z przewodnikiem i kosztami administracyjnemi.

Wyżywienie.

Jako punkty, gdzie uczestnicy wycieczek będą mogli stołować się, Komitet uznaje za odpowiednie: Szkołę Kucharek przy ul. Kredytowej Nr. 14 i restaurację Hotelu Polskiego przy ul. Długiej Nr. 29.

Koszt wyżywienia wynosić będzie:

śniadanie — zł. 0.60,
obiad — zł. 1.50,
kolacja — zł. 1.50.

Ceny powyższe ulec mogą zmianie w zależności od wymagań stołujących się.

Program zwiedzania miasta.

Opracowany został następujący program zwiedzania stolicy z uwzględnieniem czasu, jaki może być na zwiedzenie przez wycieczkę poświęcony (1, 2 lub 3 dni):

1 dzień w Warszawie:

8.30 śniadanie,
9—10 zwiedzanie (Stare Miasto i Katedra),

10—11 Zamek,
11—12 Krakowskie Przedmieście, Nowy Świat, Aleje Ujazdowskie,
12—13 Łazienki,
13—14 obiad,
14.44 lub 15.53 wyjazd do Wilanowa, skąd powrót o 18.19 lub 19.48.

2 dni w Warszawie:

pierwszy dzień:
8.30 śniadanie,
9—10 zwiedzanie (Stare Miasto i Katedra),
10—11 Łazienki,
11—13 Muzeum Narodowe i Wojskowe,
13—14.30 obiad,
14.30—18.30 Plac Teatralny, Bankowy, Marszałka Piłsudskiego, Ogród Saski, Plac Małachowskiego, Napoleona, Aleje Jerozolimskie, Al. 3 Maja, Wiadukt Poniatowskiego, przejście bulwarami nad Wisłą na Plac Zamkowy,
18.30—19.30 kolacja;

drugi dzień:
8.30 śniadanie,
10—11 wystawa obrazów w „Zachęcie",
11—12 Nowy Świat, Plac 3 Krzyży, Sejm,
12—13 Łazienki,
13—14 obiad,
14.44 lub 15.53 wyjazd do Wilanowa, skąd powrót o 18.19 lub 19.48.

3 dni w Warszawie:

pierwszy dzień:
8.30 śniadanie,
9—10 zwiedzanie (Stare Miasto i Katedra),
10—11 Zamek,
11—13 Muzeum Narodowe i Wojskowe,
13—14.30 obiad,
14.30—18.30 Plac Teatralny, Bankowy, Marszałka Piłsudskiego, Ogród Saski, Plac Małachowskiego, Napoleona, Aleje Jerozolimskie, Al. 3 Maja, Wiadukt Poniatowskiego, przejście bulwarami nad Wisłą na Plac Zamkowy,
18.30 kolacja;

drugi dzień:
8.30 śniadanie,
9—10 Krakowskie Przedmieście, Uniwersytet, Kościoły,
10—11.30 Muzeum Etnograficzne,
11.30—13.00 wystawa obrazów w „Zachęcie",
13—14 obiad,
14.44 lub 15.53 wyjazd do Wilanowa, skąd powrót o 18.19 lub 19.48.

trzeci dzień:
8.30 śniadanie,
9—10 Nowy Świat, Plac Trzech Krzyży, Sejm,
10—11 Park Ujazdowski, Ogród Botaniczny,
11—13 Łazienki,
13—14 obiad,
14—17 Ogród Zoologiczny.

Zniżone opłaty dla wycieczek za zwiedzanie wynoszą:

Zamku	gr. 25	od	osoby
Muzeum Narodowego . . .	„ 15	„	„
Muzeum Wojskowego . . .	„ 15	„	„
Muzeum Etnograficznego . .	„ 20	„	„
Zachęty	„ 30	„	„
Łazienek	„ 25	„	„
Pałacu w Wilanowie . . .	„ 30	„	„

Obowiązkiem przewodnika jest stałe towarzyszenie wycieczce.

Polskie Biuro Turystyczne przyjmować będzie zgłoszenia wycieczek, przeprowadzać z niemi potrzebną korespondencję, przyjmować wycieczki na dworcu, zajmować się ulokowaniem uczestników wycieczek na noclegi w wyznaczonych na ten cel w porozumieniu z Komitetem pomieszczeniach, wskazywać stołownie, dostarczać na żądanie potrzebnych przewodników i czynić potrzebne ułatwienia w czasie pobytu wycieczki w Warszawie i przy jej wyjeździe z Warszawy.

Organizowanie przez poszczególne Kuratorja masowych wycieczek szkolnych, dochodzących według posiadanych informacyj do liczby 500, a nawet 700 uczestników, uznać należy (jeżeli chodzi o przyjazd do Warszawy) za niewskazane, albowiem takiej liczbie uczestników wycieczki Komitet nie będzie miał możności zabezpieczyć należytych pomieszczeń.

IV. Regulamin dla wycieczek szkolnych, przyjeżdżających na Śląsk.

1. Wycieczkę należy zgłosić do Wydziału Oświecenia Publicznego listem poleconym najpóźniej na 14 dni przed jej przyjazdem. Zgłoszenia uskutecznia się przez przesłanie zadatku w wysokości 1 zł. od każdego uczestnika wycieczki. Bez zadatku zgłoszenia nie uwzględnia się pod żadnym warunkiem. Wcześniejsze zgłoszenia są bardzo pożądane. Zadatek przepada, jeżeli wycieczka na oznaczony czas albo też wcale nie przyjedzie.

2. Zgłaszając wycieczkę, należy podać jak najdokładniej: a) ilość młodzieży, biorącej udział w wycieczce, z wyszczególnieniem liczby uczniów i uczenic, b) ilość grona naucz. z wyszczególnieniem płci, c) dzień (data) i godzinę (z minutami) przybycia wycieczki do Katowic, d) dzień i godzinę odjazdu wycieczki z Katowic.

3. Wycieczka pokrywa wszystkie zadatkowane zamówienia, chociażby przyjechała w zmniejszonym komplecie.

4. Wycieczka tylko w tym wypadku może przyjechać do Katowic, jeżeli otrzyma pisemne zawiadomienie od Wydziału Oświecenia Publicznego, że wszystko dla wycieczki jest przygotowane i nic nie stoi na przeszkodzie jej przyjazdowi. Bez takiego zawiadomienia żadna wycieczka nie może bezwarunkowo udać się w drogę. Liczenie na jakieś względy lub szczęśliwy zbieg okoliczności byłoby lekkomyślne.

Zawiadomienie o przyjęciu wycieczki należy okazać w Katowicach przedstawicielowi Wydziału Oświecenia Publicznego.

5. Każdą wycieczkę oczekuje na dworcu kolejowym o oznaczonej godzinie przedstawiciel Wydziału Oświecenia Publicznego, który ją zaprowadzi do lokalu noclegowego.

6. Noclegi będą urządzone w czystych budynkach na siennikach albo na samej słomie. Prześcieradeł, koców i poduszek nie będzie.

7. Ubikacje, przeznaczone na pomieszczenie wycieczki, odbiera organizator wycieczki od przedstawiciela Wydziału Oświecenia Publicznego i notuje razem z nim te uszkodzenia, jakie zastał, by za nie nie ponosić odpowiedzialności.

8. Wszelkie uszkodzenia i zanieczyszczenia, dokonane przez wycieczkę, muszą być usunięte na jej koszt. Materjalnie odpowiedzialny jest za to przed Wydziałem Oświecenia Publicznego organizator wycieczki.

9. Organizator wycieczki wraz z gronem naucz. jest całkowicie odpowiedzialny za powierzoną jego opiece młodzież w obrębie lokalu noclegowego tak w dzień jak w nocy, nadto podczas zwiedzania.

10. Organizator wycieczki pouczy młodzież o konieczności zachowania czystości w budynkach noclegowych.

11. Po przyjeździe do Katowic należy złożyć na ręce przedstawiciela Wydziału Oświecenia Publicznego całą należytość za świadczenia, w punkcie 1-szym kosztorysu wymienione.

12. Odpowiedź pisemną, poleconą należy opłacić znaczkiem pocztowym (75 groszy), załączonym w liście.

13. Wszelką korespondencję, zgłoszenia i przekazy pieniężne należy wysyłać pod adresem: Wydział Oświecenia Publicznego, Katowice.

Koszta pobytu na Śląsku (nocleg, wstępy, wyżywienie) wyniosą (dla wycieczek) na jedną osobę 5 zł. za każdy dzień.

85

KONKURSY.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego ogłasza niniejszem konkursy na posady kierowników niżej wyszczególnionych publicznych szkół powszechnych:

L. p.	Miejscowość	Gmina	Stopień organizacyjny szkoły	Mieszkanie dla kierownika	Ziemia
	Powiat Łódzki (Inspektorat Szkolny w Łodzi, ul. Południowa 4).				
1	Aleksandrów (szkoła żeńska Nr. 3).	Aleksandrów	7 kl.	—	—
2	Kazimierz	Babice	3 kl.	1 pok. i k.	4 m. 60 pr.
3	Sanie	Bełdów	3 kl.	2 pok. i k.	1 m. 150 pr.
4	Dalków	Brójce	2 kl.	1 pok. i k.	1 m. 244 pr.
5	Struża	"	2 kl.	1 pok. i k.	2 m.
6	Wardzyń	"	2 kl.	1 pok. i k.	5 m.
7	Srebrna	Brus	2 kl.	2 pok. i k.	2 m.
8	Złotno Nowe	"	3 kl.	1 pok. i k.	37 pr.
9	Prawda Czyżeminek	Gospodarz	4 kl.	—	3 m.
10	Wodzin Prywatny	Kruszów	4 kl.	2 pok. i k.	—
11	Dzierzązna	Lućmierz	3 kl.	2 pok. i k.	1 m. 150 pr.
12	Słowik	"	3 kl.	1 pok. i k.	6 m.
13	Mileszki	Nowosolna	2 kl.	1 pok. i k.	6 m.
14	Charbice Górne	Puczniew	3 kl.	"	—
15	Puczniew	"	2 kl.	"	—
16	Radogoszcz	Radogoszcz	3 kl.	"	—
17	Bronisin	Wiskitno	2 kl.	"	1 m.
18	Olechów (z niem. jęz. naucz.)	"	2 kl.	2 pok. i k.	7 m. 223 pr.
19	Wiskitno	"	4 kl.	2 pok. i k.	150 pr.
	Powiat Turecki (Inspektorat Szkolny w Turku)				
20	Zuki	Pęcherzew	2 kl.	1 pok. i k.	2 m.

Kandydaci na powyższe posady winni odpowiadać warunkom ust. 1 art. 12 względnie ust 3 art. 147 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 462). Należycie udokumentowane podania, skierowane do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łódzkiego w Łodzi, wnosić należy w drodze służbowej w terminie do dnia 25 sierpnia 1929 r. do Inspektora Szkolnego tego powiatu, w którym znajduje się posada, objęta konkursem.

86

RUCH SŁUŻBOWY.

Szkolnictwo powszechne.

Pan Kurator Okręgu Szkolnego Łódzkiego przeniósł z dniem 1 maja 1929 r. na skutek prośby naucz. publ. szkoły powsz. w Grabicy, pow. łaskiego, **Kazimierę Kalińską,** do publ. szkoły powsz. w Kamostku, pow. łaskiego.

Pan Kurator Okręgu Szkolnego Łódzkiego przeniósł z dniem 1 czerwca 1929 roku na skutek prośby:

1) naucz. publ. szkoły powsz. w Charłupi Małej, pow. sieradzkiego, **Bronisławę Mieszkowską,** do publ. szkoły Nr. 1 w Łasku, pow. łaskiego,

2) naucz. publ. szkoły powsz. w Czestkowie, pow. łaskiego, **Alicję Prawicką,** do publ. szkoły powsz. w Męce, pow. sieradzkiego,

3) naucz. publ. szkoły powsz. w Męce, pow. sieradzkiego, **Kazimierza Ruszkowskiego,** do publ. szkoły powsz. w Charłupi Małej, pow. sieradzkiego,

4) naucz. publ. szkoły powsz. w Męce, pow. sieradzkiego, **Irenę Ruszkowską,** do publ. szkoły powsz. w Charłupi Małej, pow. sieradzkiego,

5) naucz. publ. szkoły powsz. w Miedźnie, pow. sieradzkiego, **Zygmunta Rosiaka,** do publ. szkoły powsz. w Męce, pow. sieradzkiego,

---

Pan Kurator Okręgu Szkolnego Łódzkiego przeniósł z dniem 1 lipca 1929 r. na skutek prośby:

w Łodzi:

1) naucz. publ. szkoły powsz. Nr. 5, **Marję Bukatową,** do publicznej szkoły powszechnej Nr. 62,

2) naucz. publ. szkoły powsz. specjalnej Nr. 88, **Annę Ożogowską,** do publ. szkoły powsz. specjalnej Nr. 106,

w powiecie łęczyckim:

3) naucz. publ. szkoły powsz. w Turze, **Stefanję Przesławską,** do publ. szkoły powsz. w Parzęczewie,

4) naucz. publ. szkoły powsz. w Kadzidłowej, **Leokadję Dernowską,** do publ. szkoły powsz. w Kucharach II,

5) naucz. publ. szkoły powsz. w Dobrogostach, **Alinę Zawadzką,** do publ. szkoły powsz. Nr. 1 w Łęczycy,

6) naucz. publ. szkoły powsz. w Dobrogostach, **Henryka Zawadzkiego,** do publ. zkoły powsz. Nr. 4 w Łęczycy.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

87

FERDYNAND ŚLIWIŃSKI
Wizytator szkół

PRZEPISY EGZAMINACYJNE

dla kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich.

I. Przepisy dla nauczycieli szkół powszechnych.

I. W myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6-go marca 1928 r. [1]) kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych posiada osoba, która uzyskała dyplom na nauczyciela szkół powszechnych przez ukończenie państwowego lub prywatnego z prawami szkół państwowych zakładu kształcenia kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych, albo przez zdanie równowartościowego egzaminu na podstawie przepisów, określonych przez Ministra W. R. i O. P.

Zakładami kształcenia kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych, przez ukończenie których uzyskuje się dyplom na nauczyciela szkół powszechnych, są: a) seminarja nauczycielskie, b) kursy nauczycielskie, c) pedagogja [2]).

Dyplom na nauczyciela szkół powszechnych można uzyskać również przez złożenie w charakterze eksterna bądź egzaminu końcowego w jednym z wymienionych zakładów; bądź też egzaminu przed ustanowioną w tym celu państwową komisją egzaminacyjną na nauczycieli szkół powszechnych.

A. Pierwszy egzamin nauczycielski.

Egzamin końcowy w seminarjach nauczycielskich określony został w regulaminie seminarjalnego egzaminu dojrzałości, dołączonym do rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 24 marca 1925 r.[3]).

Regulamin ten brzmi, jak następuje:

Regulamin seminarjalnego egzaminu dojrzałości.

ROZDZIAŁ I.

Egzamin absolwentów seminarjów nauczycielskich państwowych oraz prywatnych, posiadających prawa zakładów państwowych.

Cel egzaminu.

§ 1. Egzamin ma wykazać, czy kandydat osiągnął taki stopień ogólnej dojrzałości umysłowej, jaki jest niezbędny do sprawowania obowiązków nauczyciela szkoły powszechnej.

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r., Nr. 4. poz. 67, art. 1 i nast.

2) por. rozp. z dn. 23 listopada 1928 r., zamieszczone w Dz. U. Min. W. R. i O. P. z 1928 r., Nr. 14 poz. 224.

3) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 7, poz. 69.

Termin egzaminu.

§ 2. Egzaminy odbywają się z reguły w końcu każdego roku szkolnego. Ścisłe daty egzaminów w poszczególnych zakładach oznaczają Kuratorja Okręgów Szkolnych.

W wyjątkowych, spowodowanych szczególnemi okolicznościami wypadkach, Kuratorjum Okręgu Szkolnego może zarządzić odbycie egzaminów w innym terminie.

Dopuszczenie do egzaminu.

§ 3. Do egzaminu mogą przystąpić uczniowie i uczenice ostatniego kursu seminarjów nauczycielskich państwowych oraz prywatnych z prawami państwowych, którzy:

1) w danym roku kalendarzowym kończą przynajmniej 19 lat życia,
2) uczęszczali do państwowego, względnie prywatnego, ale posiadającego prawa państwowego, seminarjum nauczycielskiego przynajmniej na kurs IV i V i ukończyli kurs V,
3) zostali dopuszczeni do egzaminu uchwałą komisji rady pedagogicznej, złożonej z dyrektora oraz nauczycieli, uczących na ostatnim kursie zakładu.

§ 4. Uczniowie, którzy mają niedostateczną ocenę roczną z języka polskiego albo praktyki pedagogicznej, a także uczniowie, którzy mają oceną niedostateczną z dwóch lub więcej przedmiotów, wreszcie uczniowie, których sprawowanie się w ciągu całego ostatniego roku szkolnego oceniono jako nieodpowiednie, nie mogą by dopuszczeni do egzaminu i winni być traktowani w sposób wskazany w § 24.

Jeżeli uczeń ma niedostateczną ocenę roczną z takiego przedmiotu, z którego w zasadzie niema egzaminu, a do egzaminu zostanie dopuszczony, to z przedmiotu tego winien być pytany na egzaminie ustnym. Egzamin ten winien dokładnie wykazać posiadany przez ucznia zakres wiedzy materjalnej z danego przedmiotu.

Komisja egzaminacyjna.

§ 5. Egzamin odbywa się przed powołaną przez Kuratorjum państwową komisję egzaminacyjną, którą stanowią:

1) delegat Kuratorjum jako przewodniczący,
2) dyrektor tego zakładu, którego uczniowie przystępują do egzaminu,
3) nauczyciele tych przedmiotów, z których ma się odbyć egzamin.

W seminarjach państwowych oraz prywatnych, posiadających pełne prawa seminarjów państwowych, Kuratorjum może powierzyć przewodnictwo Komisji dyrektorowi zakładu.

W seminarjach prywatnych, posiadających niepełne prawa seminarjów państwowych, zamiast osób, wskazanych w p. 3, Kuratorjum może powołać na egzaminatorów osoby z poza grona nauczycielskiego tego zakładu, którego uczniowie przystępują do egzaminu.

Egzamin piśmienny.

§ 6. Egzamin jest piśmienny i ustny.

§ 7. Egzamin piśmienny odbywa się z języka polskiego i pedagogiki. W seminarjach, w których nauka odbywa się nie w języku polskim, oraz w tych, w których są dwa języki nauczania (w dwujęzycznych), a także w tych, w których jako przedmiot nauki występuje język ruski lub białoruski, egzamin piśmienny odbywa się również z tego języka.

Pozatem Ministerstwo może zarządzić na dany rok szkolny na terenie całego państwa, albo na terenie niektórych okręgów albo tylko w niektórych seminarjach odbycie egzaminu piśmiennego z przedmiotów nie wy-

mienionych w niniejszym regulaminie. Jeżeli zarządzenie Ministerstwa w tej sprawie nie zostanie podane do wiadomości Kuratorjów przed dniem 1 kwietnia danego roku, egzamin winien się odbyć tylko z przedmiotów, w niniejszym regulaminie przewidzianych.

§ 8. Jeżeli Ministerstwo przed dniem 1 kwietnia danego roku nie wyda odmiennego zarządzenia, zadanie tematów i przeprowadzenie egzaminów piśmiennych winno się odbyć w sposób następujący:

Nauczyciele przedmiotów, z których ma się odbyć egzamin piśmienny, proponują w porozumieniu z dyrektorem zakładu po pięć tematów z każdego przedmiotu. Każdy temat winien być napisany na oddzielnej kartce w dwóch egzempl. z podaniem na każdej kartce nazwy zakładu i nazwiska nauczyciela, proponującego temat. Tematy te dyrektor przesyła w kopertach opieczętowanych do Kuratorjum, które ustala po trzy tematy z każdego przedmiotu, albo wybierając je z pośród tematów, zaproponowanych przez zakład, albo wyznaczając inne.

Wyznaczone tematy Kuratorjum przesyła pod pieczęcią dyrekcji zakładu.

Otwarcie kopert przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej lub dyrektora zakładu następuje bezpośrednio przed egzaminem w sali egzaminacyjnej.

Każdy zdający winien sobie obrać jeden z trzech tematów.

§ 9. Na opracowanie tematu przeznacza się 5 godzin.

Przerw zbiorowych urządzać nie wolno.

§ 10. W czasie egzaminu zdającym nie wolno korzystać z żadnych książek, ani uprzednio przygotowanych notatek. Zadania wykonywać wolno tylko na papierze z pieczęcią szkoły, otrzymanym na samym egzaminie.

Kandydat, który w czasie egzaminu posługuje się niedozwolonemi środkami pomocniczemi lub korzysta z pomocy innego zdającego, zostaje odsunięty od dalszego toku egzaminu piśmiennego z danego przedmiotu. Przewodniczący w porozumieniu z komisją decyduje, czy kandydat ma być zupełnie usunięty od dalszych egzaminów, czy też może je zdawać.

W tym ostatnim wypadku przewodniczący ma prawo uznać wypracowanie za niedostateczne lub też zażądać, aby kandydat napisał inne wypracowanie z tego samego przedmiotu na temat, zadany przez przewodniczącego.

W razie powtórnego korzystania z pomocy niedozwolonych kandydat zostaje bezwarunkowo usunięty od dalszych egzaminów i może być dopuszczony do powtórnego egzaminu nie wcześniej, niż po upływie roku, przyczem mają zastosowanie przepisy, wskazane w § 24.

§ 11. Jeżeli okaże się potrzeba udzielenia zdającym niezbędnych wskazówek, należy je zapisać do protokółu. Do protokółu zapisuje się wszelkie wydarzenia, mogące mieć wpływ na ocenę wypracowania.

§ 12. Czystopis wypracowania, jego bruljon oraz wszystek papier, otrzymany na egzaminie, kandydat oddaje dozorującemu członkowi komisji, który, po przejrzeniu, zaznaczeniu na wypracowaniu czasu oddania i podcyfrowaniu, wręcza je dyrektorowi.

§ 13. Wypracowanie ocenia najpierw egzaminator z danego przedmiotu. Błędy winny być podkreślone z zaznaczeniem w razie potrzeby ich rodzaju. Ocena powinna być wyrażona przez jeden z przyjętych czterech stopni (bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, niedostatecznie) i umotywowana określeniem zalet i braków wypracowania.

§ 14. Wypracowania, opatrzone oceną, winny być przejrzane przez przewodniczącego i mogą być przeglądane przez innych członków komisji.

Przewodniczący ma prawo zmienić ocenę, wystawioną przez egzaminatora, ale zmianę tę winien umotywować piśmiennie.

Egzamin ustny.

§ 15. Komisja egzaminacyjna na specjalnem posiedzeniu decyduje o dopuszczeniu kandydatów do egzaminu ustnego, albo o zwolnieniu od tego egzaminu ze wszystkich lub z niektórych przedmiotów (§ 17). Na posiedzenie to prócz wypracowań egzaminacyjnych winny być przygotowane katalogi szkolne z wykazami ocen okresowych i rocznych, aby członkowie komisji mogli je przejrzeć.

Do egzaminu ustnego nie mogą być dopuszczeni kandydaci, którzy otrzymali oceny niedostateczne z języka polskiego. Kandydaci tacy mogą przystąpić do powtórnego egzaminu nie wcześniej, niż po upływie roku, przyczem mają zastosowanie przepisy, wskazane w § 24.

§ 16. Egzamin ustny odbywa się:

1) z religji,
2) z języka polskiego,
3) z drugiego języka, zależnie od warunków, wskazanych w § 7,
4) z pedagogiki, do której zalicza się również psychologję z nauką o dziecku i historję wychowania,
5) z jednego z pośród pięciu następujących przedmiotów, zależnie od wyboru zdającego: historji, geografji wraz z nauką o Polsce współczesnej, matematyki, fizyki z chemją, biologji.[1] Każdy kandydat winien zawiadomić dyrekcję seminarjum o wybranym przez siebie przedmiocie przed rozpoczęciem egzaminu piśmiennego w terminie, wskazanym przez Kuratorjum.

Pozatem Ministerstwo zarządzić może na dany rok szkolny na terenie całego państwa, albo na terenie niektórych okręgów, albo tylko w niektórych seminarjach odbycie egzaminu z innych przedmiotów.

Jeżeli zarządzenie Ministerstwa w tej sprawie nie zostanie wydane przed dniem 1 kwietnia danego roku, egzamin ustny winien się odbyć tylko z przedmiotów wyżej wymienionych.

§ 17. Kandydaci, którzy co najmniej przez dwa ostatnie lata uczęszczali do tego zakładu, w którym przystępują do egzaminu, mogą być zwolnieni od egzaminu ustnego z tych przedmiotów, z których w ostatnim roku nauki uzyskali ocenę roczną bardzo dobrą.[2]

§ 18. Egzamin ustny odbywa się w grupach po kilku uczniów w ciągu jednego dnia dla danej grupy w obecności całej komisji i trwa dla każdego kandydata ze wszystkich przedmiotów razem nie dłużej, niż 1½ godziny.

§ 19. Podczas egzaminu ustnego komisja powinna zwrócić uwagę przedewszystkiem na ogólny poziom wykształcenia kandydata i jego rozwój umysłowy oraz zbadać, czy kandydat posiada gruntowne zrozumienie rzeczy istotnych.

§ 20. Przewodniczący wyznacza kolejność przedmiotów egzaminacyjnych, czas trwania egzaminu z poszczególnych przedmiotów i zarządza przerwy, w celu dania zdającym możności wypoczynku.

§ 21. Egzaminatorem z poszczególnego przedmiotu z zastrzeżeniem, wskazanem w ostatnim ustępie § 5, jest nauczyciel danego przedmiotu,

---

1) Zakres materjału naukowego podany jest w „Programie nauki w państwowych seminarjach nauczycielskich", Warszawa 1926 r.

2) Zwolnienia, przewidziane w § 17 regulaminu, dotyczą tylko przedmiotów, wymienionych w § 16 pod p. p. 1, 2, 3 i 4, nie odnoszą się natomiast do przedmiotu, wybranego przez kandydata w myśl przepisu, wskazanego w § 16 p. 5. Z wybranego przez siebie przedmiotu kandydat obowiązany jest zdawać zawsze, t. j. bez względu na stopień roczny z tego przedmiotu. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r., Nr. 12, p. 114).

wchodzący w skład komisji. W razie potrzeby przewodniczący wyznacza zastępcę. Przewodniczący ma prawo brać czynny dział w egzaminowaniu z każdego przedmiotu.

§ 22. Po ukończeniu egzaminowania jednej grupy kandydatów komisja ustala oceny wyniku egzaminu ustnego z poszczególnych przedmiotów i następnie uchwala stopnie ostatecznie na podstawie: postępów, wykazanych przez kandydata w czasie nauki w seminarjum, ocen wypracowań egzaminacyjnych, ocen, uzyskanych na egzaminie ustnym, oraz na podstawie ogólnej opinji komisji o dojrzałości i rozwoju umysłowym kandydata.

Świadectwo dojrzałości (dyplom na nauczyciela szkół powszechnych).

§ 23. Kandydat, który ze wszystkich przedmiotów uzyskał stopnie co najmniej dostateczne, otrzymuje świadectwo według wzoru, ustalonego przez Ministerstwo W. R. i O. P. [1]).

Z przedmiotów pedagogicznych wystawia się na świadectwie tylko dwie oceny:

1) z pedagogiki, do której zalicza się również psychologję z nauką o dziecku i historję wychowania, oraz
2) z praktyki pedagogicznej z metodyką elementarnego nauczania.

Z praktyki pedagogicznej wraz z metodyką elementarnego nauczania oraz z innych przedmiotów, z których egzaminu nie było, jako też z tych, z których kandydat został od egzaminu zwolniony, komisja wystawia stopnie ostateczne, kierując się w swej decyzji ocenami, uzyskanemi przez kandydata w ostatnim roku nauki danego przedmiotu w zakładzie, względnie otrzymanemi na egzaminie wstępnym, jeżeli kandydat został przyjęty na ten kurs seminarjum, na którym już niema nauki danego przedmiotu.

Powtórzenie egzaminu.

§ 24. Kandydaci, którzy zdali egzamin z wynikiem ujemnym, albo nie zostali do niego dopuszczeni, jeżeli pragną zakład opuścić, otrzymują zwyczajne świadectwa roczne, w których zaznacza się, że do egzaminu ostatecznego nie zostali dopuszczeni, albo od niego odstąpili, albo że egzamin dał wynik niezadowalający.

Kandydaci tacy mogą przystąpić do egzaminu nie wcześniej, niż po upływie roku, przytem ci z nich, którzy do egzaminu nie zostali dopuszczeni z powodu złych postępów w naukach (v. § 4), jeżeli w ciągu następnego roku szkolnego nie uczęszczają do zakładu, to przy zgłoszeniu się do powtórnego egzaminu winni być uważani za eksternistów i są obowiązani do wszystkich egzaminów, przewidzianych w rozdziale II. niniejszego regulaminu.

Pozostali kandydaci, t. j. ci, którzy nie zostali dopuszczeni do egzaminu wyłącznie z powodu złego sprawowania się (v. § 4), jako też ci, którzy zostali odsunięci od egzaminu z powodów, wskazanych w § 10, a wreszcie ci, którzy egzamin piśmienny lub ustny zdali z wynikiem ujemnym, przy zgłoszeniu się do powtórnego egzaminu dojrzałości w tym samym zakładzie winni być egzaminowani według zasad, przewidzianych dla absolwentów seminarjalnych, choćby kursu w zakładzie nie powtarzali, obowiązani są jednak w terminie, przewidzianym dla eksternistów, złożyć odpowiednie podanie na ręce dyrekcji zakładu, przedstawić świadectwo moralności oraz opłacić taksę w wysokości, przewidzianej za egzamin uzupełniający. Kandydat, który w ciągu 2 lat po pierwszym egzaminie nie zgłosi

---

[1]) Od r. szk. 1929/30 obowiązuje nowy wzór dyplomu na nauczyciela szkół powszechnych w miejsce dawniejszego świadectwa dojrzałości. (Okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 30.IV. 1929 r. Nr. I.-K. N. 6033/29).

się do egzaminu powtórnego, traci prawo do składania egzaminu według zasad, przewidzianych dla absolwentów seminarjalnych.

§ 25. Egzamin może być powtórzony tylko raz jeden. Kandydat, który przy powtórnem zdawaniu egzaminu zdał go z wynikiem ujemnym, traci prawo do zdawania egzaminu na nauczyciela szkół powszechnych.

Tylko w wypadku, gdy zostaną stwierdzone okoliczności wyjątkowe, usprawiedliwiające niepomyślny wynik egzaminów poprzednich, Ministerstwo na wniosek Kuratorjum może zezwolić na zdawanie egzaminu po raz trzeci.

Uwolnienie od egzaminu.

§ 26. W zakładach, wyróżniających się wybitnie dodatnio pod względem poziomu pracy dydaktycznej i wychowawczej, na wniosek Kuratorjum, poparty protokółem szczegółowej wizytacji lekcyj w całym zakładzie wogóle, a na V kursie w szczególności, Ministerstwo może zezwolić na wydanie świadectwa dojrzałości uczniom tego kursu bez przeprowadzania egzaminów, zarówno piśmiennych, jak i ustnych. Wizytacja, poprzedzająca taki wniosek winna być dokonana zbiorowo, t. j. równocześnie, przynajmniej przez dwóch delegatów Kuratorjum, w roku zaś, w którym dany zakład ma być zwolniony od przeprowadzenia egzaminu po raz pierwszy, w skład komisji wizytacyjnej prócz dwóch delegatów Kuratorjum winien wchodzić wizytator, delegowany przez Ministerstwo.

Po otrzymaniu przychylnej decyzji Ministerstwa komisja, złożona z osób, wskazanych w § 5, odbywa posiedzenie, na którem w sposób, określony w § 23, ustala stopnie, jakie mają być wystawione na świadectwie każdego kandydata.

Na pierwszej stronie świadectw dojrzałości bezpośrednio po nazwie zakładu należy w takich razach umieszczać formułę: „decyzją Ministerstwa W. R. i O. P. z d. . . . . 192 . . Nr. . . . . zakład został upoważniony do wydania świadectw bez przeprowadzania egzaminu dojrzałości", zaś w tekście samego świadectwa wyrazy „zdawał seminarjalny egzamin dojrzałości po raz . . . jako" winny być skreślone.

ROZDZIAŁ II.

Egzamin eksternistów.

Cel egzaminu.

§ 27. Egzamin ma wykazać, czy kandydat posiada zakres wiedzy ogólnej i zawodowej, objęty programem nauczania w państwowych seminarjach nauczycielskich, oraz czy osiągnął taki stopień ogólnej dojrzałości umysłowej, jaki jest niezbędny do sprawowania obowiązków nauczyciela szkół powszechnych.

Terminy egzaminów i skład komisyi egzaminacyjnych.

§ 28. Terminy egzaminów, seminarja, przy których urzędować mają komisje egzaminacyjne, oraz w których mają być przechowane akta egzaminu, wreszcie skład komisyj egzaminacyjnych wyznaczają Kuratorja Okręgów Szkolnych.

Dopuszczenie do egzaminu.

§ 29. Jako eksterniści i eksternistki mogą przystępować do pierwszego egzaminu nauczycielskiego osoby, które w dniu 1 sierpnia danego roku mają ukończonych conajmniej lat 19, a pod względem przygotowania naukowego odpowiadają jednemu z niżej wymienionych warunków:

1) ukończyły V kurs prywatnych seminarjów nauczycielskich,
2) ukończyły 8-mio klasową szkołę średnią ogólnokształcącą,
3) nie później, niż na dwa lata przed terminem egzaminu ukończyły liceum ogólnokształcące, albo 6 klas szkoły średniej ogólnokształcącej, albo 3 kursy seminarjum nauczycielskiego,
4) nie później, niż na trzy lata przed terminem egzaminu ukończyły pięć albo nie później, niż na dwa lata — sześć klas szkoły wydziałowej,
5) nie później, niż na dwa lata przed terminem egzaminu, ukończyły średnią szkołę zawodową, do której młodzież jest przyjmowana po ukończeniu conajmniej 7-klasowej szkoły powszechnej i w której nauka trwa conajmniej lat trzy.

Świadectwo złożenia egzaminu w charakterze eksternisty w zakresie, wymienionym w pp. 2, 3 i 4, przed komisją egzaminacyjną państwową lub upoważnioną przez państwowe władze szkolne do przeprowadzania takich egzaminów, uważa się za równoznaczne ze świadectwem ukończenia danej szkoły lub klasy, ale z zastrzeżeniem terminów, w tych punktach wskazanych.

Wszystkie wyżej wymienione zakłady muszą być conajmniej koncesjonowane przez państwowe władze szkolne.

W razach wątpliwych rozstrzyga Ministerstwo, które decyduje również o dopuszczaniu kandydatów, przedstawiających świadectwa ze szkół wyżej niewymienionych, a mogących być uznanemi za równorzędne, oraz ze szkół zagranicznych. [1])

§ 30. Podania o dopuszczenie do egzaminu wnosić należy do właściwych Kuratorjów przed dniem 1 marca danego roku.

§ 31. Do podania należy dołączyć:
a) metrykę urodzenia,
b) życiorys własnoręcznie napisany,
c) posiadane świadectwa szkolne,
d) spis przestudjowanych podręczników i przeczytanych książek,
e) świadectwo lekarskie o przydatności do zawodu nauczycielskiego,
f) świadectwo moralności,
g) jedną niepodklejoną fotografję, opatrzoną na stronie przedniej własnoręcznym podpisem kandydata.

§ 32. O dopuszczeniu eksternów do egzaminu rozstrzyga Kuratorjum. Ono też wskazuje kandydatom komisje, przed któremi mają przystąpić do egzaminu. Od odmownej uchwały Kuratorjum wolno odwołać się do Ministerstwa w przeciągu 14 dni od otrzymania decyzji.

Egzamin uzupełniający.

§ 33. Eksterni, którzy przedstawią świadectwo dojrzałości z 8-mio klasowej szk. średniej ogólnokształcącej państw., albo posiadającej prawa szkół państwowych, zdają egzamin tylko z części praktycznej (v. § 37), oraz z przedmiotów pedagogicznych, higjeny, rysunków, robót ręcznych i ćwiczeń

---

[1]) Słuchacze rzeczywiści wydziału pedagogicznego Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie, którzy posiadają świadectwa z ukończenia kursu nauczycielskiego lub dwuletniego collegjum wydziału pedagogicznego, mogą być dopuszczani bez względu na studja uprzednie do seminarjalnego egzaminu dojrzałości według postanowień §§ 29 — 50 regulaminu seminarjalnego egzaminu dojrzałości. (Dz. Urz. Min W. i O. P. z 1928 roku Nr. 8, poz. 114).

cielesnych i mogą być zwolnieni od egzaminu z muzyki i śpiewu, jeżeli rezygnują z cenzury z tego przedmiotu na świadectwie. [1])

W okręgach szkolnych poznańskim i pomorskim oraz w części górnośląskiej województwa śląskiego eksterni ci zdają egzamin również z religji, ze względu na ustalony na tym terenie sposób uzyskiwania misji kanonicznej do nauczania religji.

Uwolnienia od egzaminu.

§ 34. Eksterni, którzy przedstawią świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego państwowego lub posiadającego prawo publiczności, są zwolnieni od egzaminu z języka obcego, historji, geografji, fizyki z chemją i biologji.

§ 35. Eksterni, którzy przedstawią świadectwo ukończenia liceum handlowego, państwowego, lub posiadającego prawa szkół państwowych, są zwalniani od egzaminu z języka obcego, historji i geografji, zaś eksterni z ukończoną szkołą średnią techniczną państwową lub posiadającą prawa szkół państwowych, są zwalniani z matematyki, fizyki i chemji, rysunków i robót ręcznych.

Części egzaminu.

§ 36. Egzamin eksternów składa się z czterech części: praktycznej, technicznej, piśmiennej i ustnej.

Kolejność przy przeprowadzaniu poszczególnych części egzaminu jest dowolna, z tem jednak ograniczeniem, że ustna część egzaminu winna następować zawsze jako ostatnia.

Część praktyczna.

§ 37. Część praktyczną egzaminu stanowią dwie lekcje próbne, odbywane z dziećmi szkoły powszechnej lub szkoły ćwiczeń. Z tych dwóch lekcyj jedna w miarę możności winna się odbywać z dziećmi 1-go oddziału.

Temat każdej lekcji próbnej podaje się do wiadomości kandydata w przeddzień lekcji. Bezpośrednio przed lekcją kandydat składa na ręce egzaminatora piśmiennie opracowany plan lekcji (dyspozycję).

Absolwenci prywatnych seminarjów nauczycielskich, w których praktyka pedagogiczna dla uczniów jest zdaniem Kuratorjum zorganizowana należycie, mogą być przez Kuratorjum zwolnieni od tej części egzaminu, co powinno być zaznaczone na świadectwie dojrzałości.

§ 38. Do przeprowadzenia części praktycznej egzaminu Kuratorjum wyznacza podkomisję, złożoną przynajmniej z trzech członków, z których jednemu powierza przewodnictwo.

W razie zgłoszenia się do egzaminu większej liczby kandydatów, Kuratorjum może powołać dwie lub więcej podkomisyj.

§ 39. Po ukończeniu egzaminu praktycznego jednego kandydata lub całej ich grupy, podkomisja ustala oceny każdej lekcji próbnej przez jeden z przyjętych czterech stopni, następnie ustala stopień ogólny, jaki ma być wystawiony na świadectwie kandydata z praktyki pedagogicznej.

---

[1]) Eksterni, którzy posiadają świadectwo dojrzałości z 7-klasowej szkoły realnej typu przedwojennego państwowej, albo posiadającej prawa publiczności, nie mogą być traktowani według § 33, dotyczącego wyłącznie maturzystów szkół 8-klasowych, lecz winni być zaliczeni do kategorji, przewidzianej w §§ 34 i 35 i mogą otrzymywać zwolnienia od egzaminu z języka obcego, historji, geografji, matematyki, fizyki z chemją, biologji i rysunków. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1925 r. Nr. 12, poz 114).

Kandydaci, którzy z lekcyj próbnych otrzymali stopień ogólny niedostateczny, nie mogą być dopuszczeni do dalszych części egzaminu.

Podkomisja już po pierwszej lekcji próbnej może orzec o dopuszczeniu kandydata do dalszych części egzaminu bez przeprowadzenia drugiej lekcji, jeżeli wynik pierwszej lekcji uzna conajmniej za dobry.

Protokóły lekcyj próbnych wraz z protokółem obrad podkomisji oraz ze stopniami, wystawionemi każdemu z kandydatów, przewodniczący podkomisji składa na ręce przewodniczącego głównej komisji egzaminacyjnej, lub dyrektora zakładu, przy którym odbywa się egzamin dojrzałości.

Zdanie tej części egzaminu z wynikiem dodatnim zachowuje wartość na przeciąg lat dwóch w tem znaczeniu, że w razie ujemnego wyniku innej części egzaminu dojrzałości kandydat przy powtórnem zgłoszeniu się nie jest obowiązany do powtarzania już raz złożonej części praktycznej. Zaświadczeń jednak o zdaniu tej części egzaminu kandydaci nie otrzymują w myśl zasady, wskazanej w § 50.

Część techniczna.

§ 40. Część techniczną egzaminu stanowi egzamin z rysunków, robót ręcznych, muzyki i śpiewu oraz ćwiczeń cielesnych.

§ 41. Egzamin z rysunków i robót ręcznych jest klauzurowy. Tematy zadań proponują właściwi egzaminatorowie, zatwierdza je przewodniczący, lub zastępujący go dyrektor seminarjum. Na wykonanie zadań z rysunków przeznacza się 3 godziny, z robót ręcznych — 5 godzin.

§ 42. Egzamin z ćwiczeń cielesnych, prócz części teoretycznej, w miarę możności winien obejmować lekcję praktyczną z dziećmi szkoły powszechnej lub szkoły ćwiczeń. Egzamin ten przeprowadza podkomisja, złożona z przewodniczącego głównej komisji egzaminacyjnej, dyrektora zakładu, przy którym odbywa się egzamin dojrzałości, oraz wyznaczonego przez Kuratorjum egzaminatora. W razie potrzeby Kuratorjum może polecić przewodnictwo podkomisji dyrektorowi, ale w takim razie prócz właściwego egzaminatora winno wyznaczyć jeszcze jedną osobę, jako trzeciego członka podkomisji.

§ 43. Egzamin z muzyki pod względem techniki gry nie powinien być traktowany rygorystycznie; winien on wykazać, że kandydat umie posłużyć się właściwym instrumentem muzycznym (skrzypcami, fortepianem, harmonjum) w stopniu wystarczającym do poprawnego prowadzenia śpiewu z dziećmi szkoły powszechnej.

Egzamin ten przeprowadza podkomisja w składzie, wskazanym w § poprzednim (42), ze zmianą tylko właściwego egzaminatora.

§ 44. Po ukończeniu tej części egzaminu podkomisja, złożona z przewodniczącego głównej komisji egzaminacyjnej (którego na polecenie Kuratorjum może zastąpić dyrektor seminarjum), dyrektora seminarjum oraz osób, biorących udział w egzaminowaniu z przedmiotów tej grupy, ustala stopnie ostateczne z tych przedmiotów na podstawie prac egzaminacyjnych z rysunków i robót ręcznych oraz na podstawie wniosków egzaminatorów z muzyki i ćwiczeń cielesnych i decyduje o dopuszczeniu kandydatów do następnej części egzaminu. Dopuszczeni mogą być tylko ci kandydaci, którzy ze wszystkich przedmiotów tej grupy otrzymali oceny conajmniej dostateczne

Zdanie tej części egzaminu z wynikiem dodatnim zachowuje swoją wartość tak samo, jak złożenie części praktycznej, o czem mowa w ostatnim ustępie § 39.

Część piśmienna.

§ 45. Egzamin piśmienny odbywa się z języka polskiego, języka obcego, pedagogiki i matematyki, a także z drugiego języka nauczania, jeżeli kandydat ma otrzymać prawo nauczania w tym języku.

Kandydatów, którzy zdają egzamin z drugiego języka nauczania Kuratorjum może zwolnić od egzaminu z języka obcego.

Egzamin jest przeprowadzany według norm, przewidzianych w §§ 8, 9, 10, 11, 12, 13 i 14 dla egzaminu absolwentów seminarjalnych, z tem uzupełnieniem, że tematy wypracowań wyznacza Kuratorjum i wręcza je przewodniczącemu komisji albo w kopercie opieczętowanej przesyła dyrektorowi właściwego seminarjum, że kandydaci otrzymują do rozwiązania jedno zadanie z arytmetyki i jedno z geometrji (bez prawa wyboru) i że na wykonanie każdego z tych zadań przeznacza się po dwie godziny.

§ 46. Po przeprowadzeniu egzaminu piśmiennego podkomisja, złożona z przewodniczącego komisji głównej, dyrektora zakładu oraz egzaminatorów, powołanych do tych przedmiotów, z których odbył się egzamin piśmienny, decyduje o dopuszczeniu kandydatów do dalszego toku egzaminu.

Do dalszego ciągu egzaminu nie mogą być dopuszczeni kandydaci, którzy otrzymali oceny niedostateczne z języka polskiego, albo z dwóch innych egzaminów piśmiennych, przyczem oba zadania matematyczne ocenia się łącznie.

Zdanie tej części egzaminu z wynikiem dodatnim nie zwalnia kandydata od powtórzenia egzaminu piśmiennego w razie powtórnego przystępowania do egzaminu w innym terminie.

Część ustna.

§ 47. Przedmiotami ustnego egzaminu są: religja, język polski, język obcy, ew. drugi język nauczania, matematyka, historja, geografja, nauka o Polsce współczesnej, fizyka z chemją, biologja, higjena i przedmioty pedagogiczne.

Podobnie jak przy egzaminie piśmiennym (v. § 45) Kuratorjum może zwolnić od egzaminu ustnego z języka obcego tych kandydatów, którzy składają egzamin z drugiego języka nauczania.

Egzamin ten odbywa się w obecności głównej komisji egzaminacyjnej, złożonej z delegata Kuratorjum jako przewodniczącego, dyrektora zakładu, w którym odbywa się egzamin i egzaminatorów, powołanych do poszczególnych przedmiotów egzaminu ustnego, i jest przeprowadzany według zasad, przewidzianych w §§ 18, 19, 20, oraz w dwóch końcowych zdaniach § 21, z następującemi zmianami: 1) czas trwania egzaminu jednego kandydata nie jest ograniczony czasem, wskazanym w § 18, 2) w razie potrzeby — zależnie od uznania przewodniczącego — egzamin jednej grupy kandydatów może być przeprowadzony nie na jednem, ale na większej liczbie posiedzeń, 3) w czasie egzaminu komisja winna zwrócić uwagę nie tylko na ogólny rozwój umysłowy kandydata, ale i na zasób wiedzy materjalnej w zakresie przedmiotów egzaminu.

§ 48. Po ukończeniu egzaminu każdej grupy kandydatów komisja ustala oceny wyniku egzaminu ustnego z poszczególnych przedmiotów, a następnie w związku z wynikiem egzaminu piśmiennego uchwala oceny ostateczne, jakie mają być wykazane na świadectwie.

Świadectwo dojrzałości.

§ 49. Kandydat, który ze wszystkich przedmiotów uzyskał oceny conajmniej dostateczne, otrzymuje świadectwo według wzoru, zatwierdzonego przez Ministerstwo W. R. i O. P.

Wynik ujemny i powtórzenie egzaminu.

§ 50. Kandydaci, którzy złożyli z wynikiem ujemnym którąkolwiek część egzaminu, nie otrzymują świadectw dojrzałości, lecz tylko krótkie zaświadczenia bez wykazu ocen z poszczególnych przedmiotów i bez wymienienia części egzaminu, które złożyli z wynikiem dodatnim, ale z zaznaczeniem, czy i kiedy wolno im egzamin powtórzyć.

Do powtórnego egzaminu kandydaci tacy mogą przystąpić nie wcześniej, niż po upływie roku. Pozatem w sprawie możności powtórzenia egzaminu obowiązują zasady, wskazane w § 25.

ROZDZIAŁ III.

Przepisy ogólne.

Odstąpienie od egzaminu.

§ 51. Odstąpienie od egzaminu lub niestawienie się nań jest równoznaczne z niezdaniem, o ile nie jest należycie usprawiedliwione.

O słuszności motywów odstąpienia od egzaminu decyduje komisja— względnie właściwa podkomisja egzaminacyjna; o słuszności motywów niestawienia się na egzamin decyduje Kuratorjum.

Obrady i uchwały komisji.

§ 52. Uchwały komisji i podkomisji zapadają na zasadzie zwyczajnej większości głosów. Przewodniczący głosuje ostatni. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego. Każdy członek ma jeden głos.

§ 53. Przewodniczącemu komisji głównej lub jego zastępcy (v. § 44) przysługuje prawo zgłoszenia votum separatum w sprawach, głosowanych na posiedzeniach komisji. Wtedy sprawa wraz z odpowiednim protokółem ma być przedstawiona Kuratorjum do rozstrzygnięcia. Kandydatowi zostaje w takim wypadku ogłoszone, że wynik jego egzaminu będzie mu później zakomunikowany.

§ 54 Członków komisji i podkomisyj obowiązuje tajemnica co do przebiegu obrad.

§ 55. Z przebiegu wszystkich egzaminów oraz z posiedzeń komisji i podkomisyj winny być spisywane protokóły, które po podpisaniu ich przez członków, biorących udział w egzaminach i naradach, mają być przechowane w aktach zakładu, przy którym komisja urzędowała.

Obecność na egzaminie.

§ 56. Egzaminom ustnym mogą się przysłuchiwać inni nauczyciele seminarjum, w którem egzamin się odbywa, oraz inspektor szkolny, na którego terenie inspekcyjnym istnieje dane seminarjum. Podczas narad mogą być obecni tylko członkowie komisji, względnie podkomisji.

Tekst świadectwa dojrzałości.

§ 57. Świadectwa dojrzałości[1]) winny być wystawiane wyłącznie na formularzach według wzoru, zatwierdzonego przez Min. W. R. i O. P.

[1]) dyplomu na nauczyciela szkół powszechnych.

Stopnie z poszczególnych przedmiotów winny być wypisane tylko słowami (bez cyfr) w formie przymiotnika rodzaju męskiego w IV przypadku liczby pojedyńczej, według skali: bardzo dobry, dobry, dostateczny. W wypadkach, gdy zgodnie z § 23 niniejszego regulaminu zajdzie potrzeba ustalenia oceny na podstawie aktów szkolnych z przedmiotu, z którego egzaminu nie było i gdy okaże się, że zachowany w aktach stopień oceny nie jest przewidziany w powyższej skali, należy na świadectwie wystawić najbliżej odpowiadający tamtemu stopień skali obowiązującej. Stopień ze sprawowania się ucznia należy wypisać w formie przysłówkowej według skali: bardzo dobrze, dobrze, odpowiednio. Z przedmiotów, z których kandydat został od egzaminu zwolniony na podstawie przedłożonych świadectw (v. §§ 33, 34 i 35), stopni na świadectwie nie wystawia się, a zamiast nich umieszcza się uwagę, na podstawie jakiego świadectwa kandydat został od egzaminu zwolniony.

Pozatem przy wypisywaniu ocen należy się stosować do wskazówek, podanych w § 23.

Na świadectwach, wydawanych przez zakłady z językiem nauczania niepolskim, oraz z dwoma językami nauczania, na końcu przedostatniego ustępu, bezpośrednio po wyrazach — w szkołach powszechnych — winno być zaznaczone, do jakich pod względem języka nauczania szkół dane świadectwo uprawnia. Wszystkie wolne miejsca na świadectwie, których w danym wypadku z tych, czy innych powodów nie wypełnia się (np. zwolnienie od egzaminu z języka obcego według § 47, ustępy, odnoszące się do uczniów na egzemplarzach świadectw, wydawanych eksternom i t. p.), winny być wyraźną linją zakreślone.

Świadectwo winno być podpisane przez wszystkich członków komisji egzaminacyjnej i zaopatrzone pieczęcią zakładu, w którym odbywał się egzamin.

Duplikat świadectwa może być wydany tylko za zezwoleniem Kuratorjum i po opłaceniu przez petenta oznaczonej taksy. Duplikat ten wydaje i podpisuje dyrekcja seminarjum, w którem są przechowane akta egzaminacyjne.

Wynagrodzenie za egzaminowanie eksternów.

§ 58. Osoby, biorące udział w egzaminowaniu eksternów, otrzymują za to osobne wynagrodzenie.

W tym celu eksterni, po otrzymaniu decyzji o dopuszczeniu do egzaminu (v. § 32), a przed rozpoczęciem się samych egzaminów, składają na ręce dyrekcji zakładu, w którym ma odbyć się egzamin, ustanowioną przez Ministerstwo W. R. i O. P. opłatę egzaminacyjną, przyczem tylko kandydaci, o których mowa w ustępie 3 § 24 i w § 33, wnoszą opłatę, przewidzianą za egzamin uzupełniający[1]), wszyscy zaś inni opłacają kwotę, wyznaczoną za egzamin pełny.[2]) W razie niestawienia się kandydata na egzamin albo odstąpienia bez usprawiedliwionych powodów (v. § 51), jako też w razie niezdania którejkolwiek części egzaminu, taksa zwrotowi nie podlega.

Uzyskany tą drogą fundusz dzieli się na równe części między tych członków komisji i podkomisyj, którzy egzaminowali, lub mieli egzaminować kandydata. Znaczy to, że pomimo niezdania przez kandydata którejkolwiek części egzaminu i niedopuszczenia go do dalszego ciągu egzami-

---

1) Zł. 15 (Dz. Urz. Min W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 11, poz. 184, p. 4)
2) Zł. 60 („ „ „ „ „ „ „ „ p. 3)

nów, odpowiednia część taksy przypada na tych egzaminatorów, którzyby go egzaminowali, gdyby egzamin dał wynik pomyślny. Natomiast egzaminatorowie z tych przedmiotów, z których kandydat został od egzaminu zwolniony na podstawie §§ 24, 33, 34, 35 i 47, nie pobierają honorarjum, przypadającego z taksy, wpłaconej przez danego kandydata. Dyrektor tego seminarjum, w którym odbywa się egzamin, pobiera wynagrodzenie, przypadające z taks, wpłaconych przez wszystkich eksternów. Przewodniczący komisji głównej wynagrodzenia za egzamin nie pobiera.

Termin wejścia w życie regulaminu.

§ 59. Niniejszy regulamin obowiązuje od dnia ogłoszenia.

Kursy nauczycielskie.

Kursy nauczycielskie, powołane do życia rozporządzeniem Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 18 czerwca 1928 r. [1]), mają na celu kształcenie zawodowe kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych, którzy obok zdolności fizycznej do zawodu nauczycielskiego, wykażą się świadectwem dojrzałości z państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej, względnie prywatnej szkoły średniej, posiadającej prawa szkół państwowych, lub świadectwem ukończenia takiej szkoły zawodowej, którą Minister W. R. i O. P. uzna za równowartościową do tego celu. — Nauka na państwowych kursach nauczycielskich trwa jeden rok. W zakres programu nauki na tych kursach wchodzą następujące przedmioty: psychologja, historja wychowania, pedagogika z organizacją szkolnictwa, dydaktyka ogólna i metodyka przedmiotów i zajęć w szkole powszechnej, praktyka pedagogiczna, higjena, śpiew, ćwiczenia cielesne, rysunki i roboty ręczne. [2]).

Po ukończeniu nauki na państwowych kursach nauczycielskich, uczniowie przystępują do egzaminu dyplomowego na nauczyciela szkół powszechnych.

O dopuszczeniu ucznia do tego egzaminu decyduje Rada Pedagogiczna kursów na specjalnem posiedzeniu, uchwalając na niem równocześnie stopnie, jakie mają być wystawione w dyplomie ucznia z tych przedmiotów nauczania na kursach, z których niema egzaminu.

Uczniowie, którzy ze względu na brak słuchu muzycznego nie uczynili dostatecznych postępów w nauce śpiewu, mogą otrzymywać dyplomy bez oceny z tego przedmiotu.

Do egzaminu mogą być dopuszczeni uczniowie, którzy mają co najmniej dostateczną ocenę roczną ze wszystkich przedmiotów, z których wystawia się osobne stopnie w dyplomie.

Egzamin jest piśmienny i ustny. Egzamin piśmienny odbywa się z pedagogiki. Ocena, otrzymana z egzaminu piśmiennego, nie decyduje o dopuszczeniu lub niedopuszczeniu ucznia do egzaminu ustnego, wpływa natomiast na ocenę ogólną z pedagogiki, wystawioną w związku z egzaminem ustnym.

Egzamin ustny odbywa się: 1) z psychologji, 2) z pedagogiki i 3) z dydaktyki ogólnej. Uczniowie, którzy oprócz kwalifikacyj do nauczania w języku polskim pragną uzyskać kwalifikacje do nauczania także w innym języku, będącym językiem nauczania w publicznych szkołach powszechnych, zdają nadto egzamin z metodyki nauczania tego języka.

Egzamin odbywa się przed państwową komisją egzaminacyjną, którą stanowią: 1) delegat Kuratorjum Okręgu Szkolnego, jako przewodniczą-

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r. Nr. 8. poz. 134.

2) Program nauki na kursach nauczycielskich nie został dotychczas ustalony.

cy, 2) dyrektor kursu i 3) nauczyciele przedmiotów, z których odbywa się egzamin.

Uczniowie, którzy ze wszystkich przedmiotów otrzymali oceny co najmniej dostateczne, otrzymują dyplomy na nauczycieli szkół powszechnych według wzoru, ustalonego przez Ministerstwo W. R. i O. P.

Dyplom, uprawniający do nauczania w języku polskim oraz w innym języku, będącym językiem nauczania w publicznych szkołach powszechnych, mogą uzyskać tylko ci uczniowie, którzy na świadectwach szkolnych, na podstawie których zostali przyjęci na państwowe kursy nauczycielskie, mają ocenę z danego języka. Na dyplomie takim wpisuje się ocenę z metodyki danego języka, na końcu zaś (przed datą) wpisuje się zdanie: „Dyplom niniejszy daje kwalifikacje zawodowe do nauczania w szkołach powszechnych w języku polskim i w języku........"

W szczegółach formalnej strony egzaminu, jak w sprawie odstąpienia od egzaminu, niezdania go i t. p., obowiązują przepisy, podane w regulaminie seminarjalnego egzaminu dojrzałości. [1])

Pedagogja.

Kształcenie zawodowe kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych mają na celu również państwowe pedagogja z dwuletnim kursem nauczania. [2]).

Od kandydatów, wstępujących do pedagogjów, wymaga się zdolności fizycznej do zawodu nauczycielskiego, stwierdzonej przez lekarza szkolnego, oraz świadectwa dojrzałości z państwowej lub posiadającej prawa szkół państwowych szkoły średniej ogólnokształcącej, albo też świadectwa ukończenia takiej szkoły zawodowej, którą Minister W. R. i O. P. uzna za równowartościową do tego celu.

Program nauki w państwowem pedagogjum obejmuje: 1) niezbędne przygotowanie do studjów pedagogicznych z dziedziny psychologji, filozofji i nauk społecznych, 2) przedmioty pedagogiczne, 3) praktykę zawodową, 4) przedmioty artystyczno-techniczne, 5) pewną liczbę przedmiotów naukowych, mających zastosowanie w programie szkoły powszechnej, z pośród których każdy uczeń wybiera jeden przedmiot, 6) przedmioty pomocnicze.

Uczniowie pedagogjum częściowo w czasie studjów, częściowo po ukończeniu kursu nauk zdają egzamin z przedmiotów, objętych przez program, obowiązujący w nadem pedagogjum [3]) i otrzymują dyplomy na nauczycieli szkół powszechnych.

W przedmiotach, w których głównym środkiem nauczania jest praca w seminarjach, w szkole ćwiczeń lub w pracowniach, egzamin może być zastąpiony przez ocenę pracy ucznia.

Przepisy w sprawie zakresu i przebiegu egzaminów oraz wzór dyplomu określa osobne zarządzenie Ministra W. R. i O. P. [4]).

Dyplomy, wydawane przez państwowe pedagogja, oprócz kwalifikacyj zawodowych do nauczania, dają po uzyskaniu kwalifikacyj do ustalenia w publicznych szk. powszechnych uprawnienia, związane z posiadaniem kwalifikacyj dodatkowych, przewidzianych w art. 15 rozporządzenia

---

[1]) Regulamin egzaminów dla eksternów państwowych kursów nauczycielskich nie został dotychczas wydany

[2]) Dz. Urz. Min. W R. i O. P. z 1928 r. Nr. 8, poz. 135

[3]) Przepisy w sprawie organizacji pracy w pedagogjum, regulamin obowiązujący uczniów, regulamin rady pedagogicznej i programy ustanawia Minister W. R. i O. P. na wniosek rady pedagogicznej danego pedagogjum, zaopinjowany przez Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

[4]) Dotychczas zarządzenie takie nie zostało wydane, brak też przepisów, dotyczących egzaminu dla eksternów państwowych pedagogjów.

Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych.

Kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych uprawniają do nauczania w języku polskim lub, o ile to jest wyraźnie zaznaczone w świadectwie, do nauczania w języku polskim i innym.

Osoba, posiadająca kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych tylko w języku polskim, może je rozszerzyć na drugi język nauczania przez zdanie egzaminu uzupełniającego na podstawie przepisów, określonych przez Ministra W. R. i O. P. [1])

B. Drugi egzamin nauczycielski.

Egzamin praktyczny na nauczyciela szkoły powszechnej.

Kwalifikacje zawodowe do ustalenia w publicznych szkołach powszechnych posiada nauczyciel publicznej szkoły powszechnej, który uzyska świadectwo zdania praktycznego egzaminu na nauczyciela publicznych szkół powszechnych na podstawie przepisów, określonych przez Ministra W. R. i O. P.

Do praktycznego egzaminu na nauczyciela publicznych szkół powszechnych może przystąpić nauczyciel publicznej szkoły powszechnej, który wykaże się co najmniej dwuletnią nieprzerwaną pracą nauczycielską w wymiarze nie mniejszym, niż 14 godzin tygodniowo, odbytą w publicznej szkole powszechnej po uzyskaniu kwalifikacyj zawodowych do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych.

Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych można zdawać dwa razy. — W wyjątkowych wypadkach Minister W. R. i O. P. może zezwolić poszczególnym nauczycielom na zdawanie tego egzaminu po raz trzeci, może też zwalniać od obowiązku złożenia tego egzaminu nauczycieli, posiadających kwalifikacje do nauczania w szkołach powszechnych, o ile praca ich w szkole powszechnej zostanie uznana za wybitną.

Jeżeli nauczyciel nie zda egzaminu praktycznego przed upływem pięciu lat pracy nauczycielskiej po uzyskaniu kwalifikacyj do nauczania w szkołach powszechnych, stosunek służbowy zostanie z nim rozwiązany. W poszczególnych wypadkach może Kuratorjum Okręgu Szkolnego odroczyć ostateczny termin praktycznego egzaminu na nauczyciela publicznych szkół powszechnych na rok jeden.

Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych traci ważność, o ile osoba, która zdała ten egzamin, nie pracuje przez 10 lat z rzędu w szkole lub w administracji szkolnej.

Przepisy, dotyczące egzaminu praktycznego na nauczyciela publicznych szkół powszechnych, ogłoszone zostały w rozporządzeniu Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 14 grudnia 1928 r. [2]).

Brzmią one, jak następuje:

Charakter egzaminu.

§ 1. Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych odbywa się przed Państwową Komisją Egzaminacyjną:

a) w miarę możności w tej szkole powszechnej, w której dany nauczyciel jest zatrudniony,

---

1) Przepisy te nie zostały dotychczas wydane.

2) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1929 r. Nr. 1, poz. 3.

b) w wypadkach, gdy prezes Komisji Egzaminacyjnej z uzasadnionych powodów uzna sposób egzaminu, wymieniony pod a) za niemożliwy, w innej szkole powszechnej, względnie szkole ćwiczeń (przy zakładzie kształcenia nauczycieli), wyznaczonej przez prezesa Komisji; w tym wypadku egzamin odbywa się (w listopadzie i w marcu) w stałych kadencjach, których początek ustala Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

Egzamin odbywa się w języku polskim; poszczególne lekcje mogą być jednak prowadzone także w innym języku w związku z programem nauczania szkoły, w której kandydat uczy.

Komisje i rejony egzaminacyjne.

§ 2. Kurator Okręgu Szkolnego ustanawia potrzebną liczbę Komisyj Egzaminacyjnych i wyznacza im siedziby oraz rejony egzaminacyjne. Siedzibą Komisji Egzaminacyjnej jest z reguły państwowy zakład kształcenia nauczycieli, w wyjątkowych wypadkach inna szkoła państwowa (publiczna).

Rejony egzaminacyjne oraz siedziby Komisyj Egzaminacyjnych Kuratorjum podaje do wiadomości zainteresowanego nauczycielstwa.

§ 3. Prezesem Komisji Egzaminacyjnej mianuje kurator Okręgu Szkolnego w każdym rejonie egzaminacyjnym z reguły dyrektora, a w razie, gdyby to było utrudnione lub niemożliwe, jednego z nauczycieli zakładu kształcenia nauczycieli, względnie szkoły, przy której ustanowiono Komisję Egzaminacyjną; zastępców prezesa oraz pozostałych członków w potrzebnej liczbie mianuje kurator z pośród dyrektorów (kierowników) i stałych nauczycieli państwowych (publicznych) szkół sobie podległych oraz z pośród inspektorów szkolnych i ich zastępców. Mianowanie odbywa się na okresy trzechletnie.

Skład Komisyj Kuratorjum podaje do wiadomości nauczycielstwa.

Sprawy biurowe Komisji Egzaminacyjnej załatwia kancelarja szkoły, przy której Komisja została ustanowiona.

§ 4. Prezes Komisji wyznacza z pośród jej członków komplet egzaminacyjny, złożony z trzech osób i powierza jednej z nich obowiązki przewodniczącego kompletu. Przy egzaminach, odbywanych w myśl postanowień § 1-a jednym z członków kompletu winien być inspektor szkolny (zastępca inspektora szkolnego) tego powiatu, w którym kandydat pracuje.

Podania kandydatów.

§ 5. Kandydaci, odpowiadający warunkom, określonym w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258 i Nr. 53, poz. 512), wnoszą do dnia 30 września lub do dnia 31 stycznia w drodze służbowej do prezesa Komisji Egzaminacyjnej swego rejonu egzaminacyjnego podania o wyznaczenie terminu egzaminu praktycznego, zaznaczając, czy ubiegają się o dopuszczenie do egzaminu po raz pierwszy, drugi lub trzeci.

§ 6. Do podania należy dołączyć:

a) metrykę urodzenia,

b) dowód, stwierdzający posiadanie kwalifikacyj zawodowych do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych,

c) odpis wykazu stanu służby,

d) spis przestudjowanych do egzaminu książek i podręczników, zwłaszcza z przedmiotów pedagogicznych i z administracji szkolnej wraz ze streszczeniem przynajmniej dwu z tych książek.

e) opłatę egzaminacyjną, którą ustala osobne zarządzenie,

f) życiorys, zawierający także sprawozdanie z dotychczasowej pracy szkolnej z dokładnym wykazem (w chronologicznym porządku) szkół i klas (oddziałów), w których kandydat dotychczas pracował i przedmiotów, których uczył.

W sprawozdaniu może kandydat nadto wymienić godne zaznaczenia doświadczenia dydaktyczne i wychowawcze, jakie zdołał zdobyć w ciągu dotychczasowej pracy; kandydat, co najmniej od roku zatrudniony w szkole, w której ma zdawać egzamin, może również dołączyć do sprawozdania charakterystykę kilkorga dzieci szkolnych, które obserwował bliżej w ciągu ostatniego roku szkolnego.

Dopuszczenie do egzaminu.

§ 7. Inspektor szkolny uzupełnia w miarę potrzeby odpis wykazu stanu służby kandydata, potwierdza jego zgodność z oryginałem, znajdującym się w Inspektoracie i dołącza wykaz kwalifikacyjny do akt kandydata. Podania kandydatów. którzy posiadają warunki, wymienione w § 5, inspektor szkolny przesyła wraz z załącznikami zbiorowo możliwie niezwłocznie po upływie terminu składania podań, najdalej jednak do dnia 10 października i 10 lutego do prezesa Komisji, dołączając opinję który rodzaj egzaminu, z wymienionych w § 1, należałoby w każdym wypadku zastosować ze względu na warunki lokalne. O ile inspektor szkolny proponuje odbyć egzamin w myśl postanowień, wymienionych w § 1-a, dołącza również wniosek w sprawie terminu egzaminu.

§ 8. Prezes Komisji Egzaminacyjnej decyduje, czy egzamin może odbyć się na podstawie postanowień, wymienionych w § 1-a.

O ile prezes Komisji stwierdzi niemożność odbycia egzaminu w myśl postanowień § 1-a, wpisuje nazwisko kandydata na listę osób, wyznaczonych do egzaminu w czasie najbliższej kadencji Komisji Egzaminacyjnej, czynnej na podstawie postanowień § 1 b.

Decyzję swą co do sposobu odbywania egzaminu (w myśl § 1 a, czy § 1 b) prezes Komisji komunikuje kandydatowi za pośrednictwem jego inspektora szkolnego możliwie niezwłocznie, najpóźniej jednak do końca października, względnie do końca lutego.

Egzamin we własnej szkole.

§ 9. Egzamin, odbywany w myśl postanowień § 1 a, składa się z wizytacji (§ 10) i z kollokwjum (§ 11).

Egzamin, w sprawie którego wpłynęło podanie (§ 5) przed 30 września, winien się odbyć o ile możności przed końcem lutego; egzamin, w sprawie którego wpłynęło podanie przed 31 stycznia, winien się odbyć o ile możności przed końcem roku szkolnego. Dzień egzaminu ustala prezes Komisji po porozumieniu z inspektorem szkolnym, w którego powiecie kandydat pracuje, najpóźniej na 2 tygodnie przed egzaminem, wyznaczając równocześnie komplet egzaminacyjny dla danego kandydata i zawiadamiając o dniu egzaminu zarówno wszystkich członków kompletu egzaminacyjnego, jak i kandydata. Wraz z zawiadomieniem o dniu egzaminu prezes przesyła interesowanym wyznaczony przez siebie rozkład lekcyj na dzień egzaminu z uwzględnieniem o ile możności lekcji języka polskiego, oraz — jeżeli egzamin odbywa się w szkole z językiem nauczania niepolskim, względnie w szkole dwujęzycznej — z uwzględnieniem o ile możności również drugiego języka nauczania.

Jeżeli kandydat nie otrzyma rozkładu lekcyj najpóźniej na 48 godzin przed egzaminem, ma prawo prowadzić lekcje według rozkładu normalnie w danym dniu obowiązującego.

§ 10. Część pierwsza egzaminu, odbywanego w szkole kandydata, polega na szczegółowej wizytacji klasy, względnie klas, w których kandydat uczy, przeprowadzonej w celu zbadania dotychczasowej jego pracy jako nauczyciela i wychowawcy. Komplet egzaminacyjny przysłuchuje się przynajmniej dwom lekcjom, przeprowadzonym przez kandydata z dwu różnych przedmiotów nauczania i przegląda wypracowania uczniów i konspekty (plany) lekcyj, przygotowywanych w ciągu dotychczasowej praktyki (przynajmniej w ciągu ostatniego roku szkolnego) przez kandydata. Prócz tego komplet egzaminacyjny, biorąc pod uwagę zakres pracy kandydata w związku z jego stanowiskiem służbowem, przegląda akta szkolne, sprawdza wykonywanie przez kandydata przepisów, tyczących się organizacji nauki i wychowania, oraz bada stan urządzeń szkolnych. Uwzględniając w każdym wypadku okoliczności, wśród jakich odbywa się praca kandydata oraz zakres powierzonych mu obowiązków, komplet bada stopień dbałości kandydata o kulturę umysłową i moralną oraz wychowanie obywatelskie młodzieży (z uwzględnieniem także pracy około czytelnictwa), sprawdza starania kandydata o wychowanie fizyczne, o higjenę i czystość młodzieży oraz dbałość jego o estetykę i czystość izby szkolnej. Na podstawie tego szczegółowego badania komplet stara się wyrobić sobie możliwie dokładny sąd o wpływie kandydata na rozwój umysłowy i moralny powierzonej mu dziatwy, względnie także na ogólny stan szkoły, o ile kandydat zajmuje samoistne stanowisko.

W czasie wizytacji przewodniczący i członkowie kompletu mają prawo zadawać pytania dzieciom.

§ 11. Część druga egzaminu obejmuje kollokwjum z kandydatem, przedewszystkiem w nawiązaniu do wizytacji. Treścią kollokwjum jest omówienie z kandydatem jego pracy nad wychowaniem i nauczaniem młodzieży ze stanowiska zadań pedagogiki i dydaktyki z uwzględnieniem higjeny szkolnej oraz ze stanowiska obowiązujących przepisów, zwłaszcza zaś programu nauczania w szkole powszechnej. Przy kollokwjum kandydat winien również udowodnić ogólną znajomość organizacji szkolnictwa w Polsce oraz najważniejszych przepisów w sprawach administracji szkolnej.

§ 12. Część druga egzaminu (kollokwjum) kandydata, który zdawał pierwszą część w myśl postanowień § 1 a, winna z reguły odbyć się tego samego dnia, co część pierwsza.

Jeżeli jednak w tej samej lub pobliskiej miejscowości zdaje egzamin w myśl postanowień § 1-a w tym samym okresie czasu dwóch lub więcej kandydatów, można dla uproszczenia prac kompletu przeprowadzić z tymi kandydatami wspólne kollokwjum jak najrychlej po części pierwszej egzaminu w miejscu, wyznaczonem przez przewodniczącego.

§ 13. Kollokwjum z kandydatem nie powinno trwać dłużej niż godzinę.

§ 14. Od kollokwjum może być kandydat na podstawie jednomyślnej uchwały kompletu egzaminacyjnego w całości lub częściowo zwolniony, o ile komplet egzaminacyjny w czasie wizytacji stwierdził, że wyniki jego pracy w szkole pod względem wychowawczym i dydaktycznym są bardzo dobre, jakoteż, że kandydat jest dokładnie obeznany z potrzebnemi mu przepisami programu nauczania oraz administracji szkolnej. Uchwała kompletu o zwolnieniu od kollokwjum winna być zanotowana w protokóle egzaminu.

Egzamin w myśl postanowień § 1 b.

§ 15. Wykaz kandydatów oraz kolejność egzaminów ogłasza przewodniczący w lokalu Komisji najpóźniej na 3 dni przed rozpoczęciem kadencji egzaminacyjnej.

Egzamin składa się z trzech części: pracy piśmiennej (§ 16 — 18), lekcyj próbnych (§ 19) i kollokwjum (§ 20).

§ 16. Egzamin piśmienny pod nadzorem polega na opracowaniu tematu, wybranego przez kandydata z pośród dwu tematów, które ustala prezes Komisji Egzaminacyjnej na wniosek wyznaczonego przez siebie członka. Tematy winny być ściśle związane z pracą szkolną kandydata i obejmować bądź konspekt (plan) lekcji w jednym z oddziałów, w których kandydat uczy, bądź sprawozdanie z pewnego działu dotychczasowej pracy szkolnej kandydata z uwzględnieniem określonych problemów dydaktycznych lub wychowawczych, bądź wreszcie opracowanie praktycznego zagadnienia z dziedziny wychowania, nauczania lub organizacji szkoły.

§ 17. Pracę piśmienną wykonywa kandydat w terminie i w lokalu, wyznaczonym przez prezesa Komisji Egzaminacyjnej.

Temat pracy piśmiennej winien być wykonany w ciągu czterech godzin. Używanie jakichkolwiek środków pomocniczych jest niedozwolone prócz wyraźnie wskazanych przez prezesa Komisji. Prezes ma prawo odsunąć od egzaminu kandydata z powodu używania niedozwolonych środków pomocniczych lub zarządzić w wypadkach wątpliwych ponowne wykonanie pracy piśmiennej.

Nadzór w czasie egzaminu piśmiennego sprawują członkowie Komisji Egzaminacyjnej, wyznaczeni przez prezesa.

§ 18. Pracę piśmienną każdego kandydata ocenia, biorąc pod uwagę także to, czy kandydat poprawnie włada językiem polskim, dwu członków Komisji Egzaminacyjnej, wchodzących w skład kompletu, wyznaczonego dla danego kandydata. Ocena pierwsza winna być umotywowana. W razie niezgodności dwu pierwszych ocen, ustala ostateczną ocenę przewodniczący kompletu.

§ 19. W drugiej części egzaminu Komisja (komplet) oceni zdolności kandydata jako nauczyciela i wychowawcy, przysłuchując się najmniej dwom lekcjom próbnym, z których przynajmniej jedna winna być lekcją języka polskiego.

Tematy lekcyj oraz oddziały, w których one mają być przeprowadzone, wyznacza Prezes Komisji i podaje je do wiadomości kandydata na dzień przed egzaminem.

§ 20. Kollokwjum z kandydatem odbywa się z zachowaniem przepisu § 13 w sposób analogiczny do postanowień § 11. Odbywa się ono o ile możności tego samego dnia, co lekcje próbne (§ 19).

Egzaminy specjalistów.

§ 21. Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych dla nauczycieli, posiadających kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych tylko jednego lub niektórych przedmiotów, wymienionych w ustępie drugim art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 258 i Nr. 53, poz. 512), odbywa się według tych samych przepisów, z tą różnicą, że kandydaci odbywają wszystkie lekcje tylko z zakresu przedmiotu, do którego posiadają kwalifikacje.

Wynik egzaminu.

§ 22. Po ukończeniu egzaminu komplet egzaminacyjny ustala wynik ogólny na podstawie wyników częściowych, zwracając uwagę szczególnie na lekcje kandydata. Wyniki każdej części egzaminu oraz wynik ogólny ocenia się przez jeden z czterech stopni: bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, niedostatecznie. Kandydat, który otrzymał przy wizytacji (§ 10) stopień niedostateczny, nie może być dopuszczony do dalszej części egzaminu. Komplet egzaminacyjny może nie dopuścić do dalszych części egzaminu kandydata, który wykonał niedostatecznie pracę piśmienną (§ 16—18). W wypadku niedopuszczenia do dalszych części wynik ogólny egzaminu uważa się za niedostateczny.

Wynik ogólny ogłasza się kandydatowi bezpośrednio po ostatecznej decyzji kompletu i po podpisaniu protokółu (§ 26). Przewodniczący kompletu ma prawo wstrzymać ogłoszenie wyniku i założyć przeciwko niemu „veto" aż do rozstrzygnięcia przez Kuratorjum.

§ 23. Kandydat, który na egzaminie uzyskał wynik ogólny co najmniej dostateczny, otrzymuje świadectwo według ustalonego wzoru. Świadectwo podpisuje prezes Komisji egzaminacyjnej oraz wszyscy egzaminatorowie danego kandydata. Kandydat, który nie zdał egzaminu, otrzymuje odpowiednie zaświadczenie.

Świadectwo, względnie zaświadczenie z egzaminu prezes Komisji przesyła kandydatowi za pośrednictwem inspektora szkolnego, który uwzględnia je odpowiednio w wykazie stanu służby.

§ 24. Kandydat, który na egzaminie otrzymał wynik ogólny niedostateczny, winien powtórzyć cały egzamin.

Egzamin powtórzyć można najwcześniej po upływie roku.

§ 25. Nieusprawiedliwione niestawienie się do egzaminu, lub odstąpienie bez usprawiedliwionych powodów, względnie odsunięcie od egzaminu z powodów, wymienionych w § 17, jest równoznaczne z niezdaniem. Opłata egzaminacyjna nie podlega wtedy zwrotowi. O słuszności motywów usprawiedliwienia decyduje prezes Komisji po rozpatrzeniu opinji inspektora szkolnego, w którego powiecie nauczyciel pracuje. W razie usprawiedliwienia zalicza się kandydatowi złożoną przez niego opłatę na poczet powtórnego zgłoszenia.

Protokóły i akta egzaminacyjne.

§ 26. Z każdej części egzaminu spisuje się dla każdego kandydata protokół, który winien d o k ł a d n i e oddawać przebieg egzaminu. Do protokółu należy wpisywać temat pracy piśmiennej wybrany przez kandydata (§ 16), ocenę pracy piśmiennej (§ 18), tematy lekcyj (§§ 10 i 19) wraz z ich oceną, umotywowaną określeniem zauważonych zalet i braków, najważniejsze spostrzeżenia, poczynione w czasie wizytacji (§ 10), treść ważniejszych pytań, postawionych kandydatowi przy kollokwjum (§§ 11 i 20) oraz ocenę odpowiedzi, wreszcie wynik ogólny egzaminu (§ 22).

Protokóły i wszelkie akta egzaminacyjne przechowuje prezes Komisji Egzaminacyjnej.

Koszty egzaminów.

§ 27. Prezes i członkowie Komisji Egzaminacyjnej otrzymują za egzamin wynagrodzenie, którego wysokość określa osobne zarządzenie.

Osobne zarządzenie określa również sposób pokrywania innych kosztów egzaminacyjnych oraz sposób uiszczania opłat egzaminacyjnych.[1])

Sprawozdania.

§ 28. Raz na rok w terminie do dnia 15 lipca Prezes Komisji przesyła do Kuratorjum w dwóch egzemplarzach sprawozdanie z odbytych egzaminów na formularzach według ustalonego wzoru. Kuratorjum przesyła do Ministerstwa w terminie do dnia 15-go października po jednym egzemplarzu tych sprawozdań oraz sprawozdanie ogólne z odbytych w Okręgu Szkolnym egzaminów w ciągu ubiegłego roku szkolnego, zestawiając na jednym arkuszu wyniki sprawozdań wszystkich Komisyj.

Postanowienia przejściowe.

§ 29. Nauczyciele, którzy na podstawie § 3 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 23 listopada 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 881, Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 14, poz. 224), zdadzą egzamin praktyczny do dnia 30 czerwca 1929 r. według zasad, obowiązujących dotychczas dla drugiego egzaminu (egzaminu kwalifikacyjnego), otrzymają świadectwa na formularzach, obowiązujących w danem województwie przed dniem wejścia w życie niniejszych przepisów. Niepomyślny wynik egzaminu, uzyskany na podstawie dotychczasowych przepisów, pociąga za sobą takie same skutki jak takiż wynik, uzyskany na podstawie przepisów niniejszych.

Postanowienia końcowe.

§ 30. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 r.

C. Kwalifikacje dodatkowe.

Nauczyciel publicznej szkoły powszechnej, posiadający kwalifikacje zawodowe do nauczania i ustalenia w publicznych szkołach powszechnych, może uzyskiwać kwalifikacje dodatkowe przez ukończenie państwowego wyższego kursu nauczycielskiego lub zakładu o poziomie, uznanym przez Ministra W. R. i O. P. za równorzędny, lub też przez zdanie równowartościowego egzaminu na podstawie odpowiednich przepisów.

Za zakłady równorzędne z państwowym wyższym kursem nauczycielskim uznane zostały: 1) państwowe pedagogja, 2) Państwowy Instytut Robót Ręcznych w Warszawie, 3) Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 4) Państwowy Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie. [2]).

Nadto kwalifikacje dodatkowe przyznane zostały tym nauczycielom publicznych szkół powszechnych, którzy oprócz przepisanych kwalifikacyj zawodowych do nauczania i ustalenia w publicznych szkołach powszechnych przedstawią świadectwa z ukończenia dwuletniego: 1) Collegjum wydziału matematyczno-przyrodniczego (kierunek matematyczny, fizyko-chemiczny, biologiczny, geologiczno-geograficzny), lub 2) collegjum wydziału humanistycznego (filozoficzne, historyczne, polonistyczne), lub 3) collegjum wydziału pedagogicznego, lub studjum pracy społeczno-oświatowej wydziału pedagogicznego Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. [3]).

---

1) Opłata za egzamin praktyczny wynosi zł. 40 (Dz Urz. Min. W. R. i O. P. z 1929 r., Nr. 2, poz 17) — Sposób pokrywania kosztów egzaminacyjnych określony został w rozporządzeniu Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 9 stycznia 1929 r., zamieszczonem w Nr. 2, poz. 17, Dz Urz. Min. W. R. i O P. z 1929 r.

2) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1928 r., Nr. 14, poz. 224, § 7.

3) „ „ „ „ z 1928 r., Nr. 14, poz. 227.

Wyższe Kursy Nauczycielskie.

Statut organizacyjny państwowych wyższych kursów nauczycielskich ogłoszony został w rozporządzeniu Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 1 lipca 1928 r. [1]), a szczegółowe przepisy, dotyczące programu nauk, przyjmowania słuchaczy, rozkładu zajęć oraz egzaminów słuchaczy i eksternów, w regulaminie wyższych kursów nauczycielskich z dn. 2 lipca 1928 r. [2])

Postanowienia te brzmią, jak następuje:

Statut

Państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich.

§ 1. W celu pogłębienia naukowego i zawodowego wykształcenia nauczycielstwa szkół powszechnych ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb nauczania w wyżej zorganizowanych szkołach powszechnych Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego tworzy w miarę potrzeby Wyższe Kursy Nauczycielskie.

§ 2. Wyższe Kursy Nauczycielskie podlegają właściwemu Kuratorowi Okręgu Szkolnego.

§ 3. Na czele Wyższego Kursu Nauczycielskiego stoi dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego, mianowany lub powołany w drodze umowy przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Kuratora Okręgu Szkolnego.

§ 4. Nauczycieli Wyższych Kursów Nauczycielskich mianuje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Kuratora Okręgu Szkolnego.

Oprócz osób mianowanych nauczycielami Wyższego Kursu Nauczycielskiego obowiązki nauczycielskie na Wyższym Kursie Nauczycielskim mogą pełnić osoby, powołane w drodze umowy przez Kuratora Okręgu Szkolnego za zezwoleniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do obowiązków dyrektora (kierownika) i nauczycieli mianowanych należy również przeprowadzanie egzaminów wstępnych i końcowych słuchaczy bez osobnego wynagrodzenia; nauczyciele, powołani w drodze umowy, otrzymują za pełnienie tych obowiązków osobne umówione wynagrodzenie.

§ 5. Rada Pedagogiczna grupy Wyższego Kursu Nauczycielskiego (§ 6) składa się z dyrektora (kierownika) Wyższego Kursu Nauczycielskiego i wszystkich nauczycieli, uczących przedmiotów danej grupy. Współdziała ona z dyrektorem (kierownikiem) w prowadzeniu całokształtu pracy na kursie oraz ustala na posiedzeniach trymestralne i roczne stopnie słuchaczy.

§ 6. Wyższy Kurs Nauczycielski może obejmować następujące grupy naukowe przedmiotów:

I. humanistyczną,
II. geograficzno-przyrodniczą,
III. fizyko-matematyczną,
IV. robót ręcznych i rysunku lub robót kobiecych i gospodarstwa domowego,
V. śpiewu i wychowania fizycznego.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może w razie potrzeby zarządzić inny podział przedmiotów na grupy naukowe.

---

1) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 19.8 r. Nr. 9, poz. 153.
2) „ „ „ „ z 1928 r. Nr. 9, poz. 154.

§ 7. Na Wyższe Kursy Nauczycielskie mogą być przyjęci:

a) stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych;

b) nauczyciele prywatnych szkół powszechnych, którzy posiadają kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych i co najmniej trzyletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w szkołach powszechnych.

Nauczyciele ci winni przy egzaminie wstępnym udowodnić, że w ciągu pracy zawodowej pogłębili w obranym kierunku pod względem naukowym i metodycznym swą wiedzę, nabytą w czasie studjów uprzednich.

Nauczyciele publicznych szkół powszechnych, przyjęci przez dyrekcję Wyższego Kursu Nauczycielskiego na podstawie wyników egzaminu wstępnego, mogą otrzymywać roczne urlopy: płatne, względnie płatne za zwrotem kosztów zastępstwa, lub bezpłatne.

Urlop płatny i płatny za zwrotem kosztów zastępstwa może być udzielony jedynie wtedy, gdy nauczyciel pod rygorem zwrotu uposażenia, otrzymanego w czasie tego urlopu, zobowiąże się do pracy nauczycielskiej w ciągu trzech lat od daty ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego w szkolnictwie państwowem lub publicznem na stanowisku, wyznaczonem przez władze szkolne. Zaprzestanie uczęszczania na kurs bez usprawiedliwienia powoduje utratę urlopu na czas pozostały i zwrot uposażenia, pobranego w czasie studjów na Wyższym Kursie Nauczycielskim na podstawie urlopu płatnego lub płatnego za zwrotem kosztów zastępstwa.

§ 8. Grupa naukowa Wyższego Kursu Nauczycielskiego może liczyć najmniej 20, najwyżej 40 słuchaczy.

§ 9. Nauka na Wyższych Kursach Nauczycielskich trwa jeden rok. W razie potrzeby dla nauczycieli nieurlopowanych mogą być za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego tworzone kursy z programem Wyższych Kursów Nauczycielskich o dłuższym czasie trwania.

§ 10. Słuchacze wnoszą za zużycie materjałów i na uzupełnienie bibljoteki opłatę, której wysokość określa osobne zarządzenie.

§ 11. Egzaminy końcowe odbywają się przed Komisją egzaminacyjną, do której należą nauczyciele danej grupy naukowej przedmiotów i dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

Przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej mianuje corocznie lub najwyżej na trzy lata Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Kuratora Okręgu Szkolnego. Zastępcą przewodniczącego jest z urzędu dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

§ 12 Słuchacz, niedopuszczony do egzaminu końcowego, może zgłosić się do egzaminu w charakterze eksterna nie wcześniej niż po upływie roku.

Słuchacz reprobowany na egzaminie końcowym może powtórzyć egzamin w następnym roku szkolnym łącznie ze słuchaczami Wyższego Kursu Nauczycielskiego i na prawach słuchacza. Słuchacz, który do egzaminu końcowego nie stawił się lub w toku egzaminu odstąpił z powodów przez Komisję Egzaminacyjną uznanych za dostateczne, ma prawo powtórzyć egzamin na prawach słuchacza w terminie wyznaczonym dla eksternów lub dla słuchaczy nie później niż w ciągu roku.

Niestawienie się lub odstąpienie bez usprawiedliwionych powodów od egzaminu pociąga te same skutki, co ujemny wynik egzaminu.

§ 13. Słuchacze, którzy składając egzamin z pewnej grupy naukowej przedmiotów, pragną udowodnić, że mogą tych przedmiotów uczyć także w jednym z języków innych niż polski, używanych w publicznych

szkołach powszechnych, mogą za zezwoleniem Kuratora Okręgu Szkolnego składać egzamin dodatkowy.

§ 14. Po złożeniu z pomyślnym wynikiem egzaminu końcowego słuchacze otrzymują świadectwa z ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Świadectwo to daje przy równych warunkach pierwszeństwo w ubieganiu się o wszelkie stanowiska w szkolnictwie powszechnem oraz dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych prawo do pobierania osobnego dodatku, określonego w ustawie uposażeniowej pod warunkami tam wymienionemi.

§ 15. Do egzaminu z programu Wyższych Kursów Nauczycielskich w celu uzyskania świadectwa z ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego mogą być dopuszczani w charakterze eksternów:

a) stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych,

b) osoby, które posiądają kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych i co najmniej trzyletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w szkołach powszechnych.

Wysokość opłaty za egzamin eksterna określa osobne zarządzenie.

W razie niepomyślnego wyniku egzamin można powtórzyć po upływie roku. Ekstern reprobowany ogółem 3 razy (z tej samej lub z różnych grup przedmiotów) nie może być dopuszczony do egzaminu z żadnej grupy Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

§ 16. Przy egzaminie eksternów może być zastosowane odmienne połączenie przedmiotów w grupy niż przewidziane w § 6.

Ekstern może zdawać albo w jednym terminie egzamin ze wszystkich przedmiotów obranej grupy albo też podzielić egzamin ten na części.

§ 17. Szczegółowe przepisy, w szczególności przepisy, dotyczące programu nauk, przyjmowania i urlopowania słuchaczy, czasu trwania i rozkładu zajęć, egzaminów słuchaczy i eksternów, zawiera Program Wyższych Kursów Nauczycielskich oraz osobny Regulamin.

§ 18. Do końca r. 1928/29 mogą być dopuszczani do egzaminu z programu Wyższych Kursów Nauczycielskich nauczyciele publicznych szkół powszechnych na terenie województw: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego i wołyńskiego oraz m. st. Warszawy, którzy w dniu zgłoszenia się do egzaminu będą posiadali kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych oraz trzyletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w publicznych szkołach powszechnych.

§ 19. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1928 roku.

W tym samym dniu tracą moc obowiązującą dotychczasowe przepisy, dotyczące Statutu Wyższych Kursów Nauczycielskich.

R e g u l a m i n

Państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich.

Do § 3 Statutu.

§ 1. Dyrektor (kierownik) kieruje całokształtem pracy na Wyższym Kursie Nauczycielskim, którą prowadzi przy współudziale Rady Pedagogicznej.

§ 2. Dyrektor (kierownik) sprawuje z reguły obowiązki opiekuna jednej grupy naukowej, opiekę nad pozostałemi powierza obranym przez siebie nauczycielom i zawiadamia o tem Kuratorjum.

Dyrektor (kierownik) jest zawiadamiany przez właściwe Kuratorjum w ciągu trwania kursu o wszelkich zarządzeniach, wydanych w stosunku do nauczycieli, będących słuchaczami kursu.

§ 3. Dyrektor (kierownik) kieruje sprawami administracyjnemi, związanemi z działalnością Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Dyrektorowi Wyższego Kursu Nauczycielskiego o większej liczbie grup naukowych może być za zezwoleniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przydany do pomocy osobny sekretarz.

Do § 4 Statutu.

§ 4. Nauczyciele, powołani w drodze umowy, otrzymują za przeprowadzenie egzaminów wstępnych i końcowych słuchaczy, wynagrodzenie według norm za godziny nadliczbowe na Wyższych Kursach Nauczycielskich.

Do § 5 Statutu.

§ 5. Posiedzenia Rady Pedagogicznej, w których są obowiązani brać udział wszyscy jej członkowie, odbywają się co najmniej trzy razy do roku. Na posiedzeniach tych Rada Pedagogiczna oprócz ustalenia trymestralnych, względnie rocznych stopni słuchaczy przeprowadza ogólną dyskusję nad stanem nauki na kursie.

Protokóły z posiedzeń Rady Pedagogicznej wraz z wykazem przerobionego materjału oraz statystyką stopni trymestralnych dyrektor (kierownik) przesyła najpóźniej w tydzień po posiedzeniu do wiadomości Kuratorjum.

Do § 6 Statutu.

§ 6. Przedmioty nauki na Wyższych Kursach Nauczycielskich dzielą się na:

obowiązujące słuchaczy wszystkich grup (dział A), a mianowicie przedmioty pedagogiczne oraz wiadomości o Polsce współczesnej,

obowiązujące tylko słuchaczy danej grupy (dział B) i

nadobowiązkowe (dział C).

W dziale B są następujące grupy:

I. *Humanistyczna*, obejmująca język polski z literaturą, język inny niż polski (z literaturą), historję Polski i powszechną w następujących połączeniach:

a) język polski — język inny niż polski;
b) język polski — historja;
c) język inny niż polski — historja.

II. *Geograficzno-przyrodnicza.*

III. *Fizyko-matematyczna.*

IV. *Robót ręcznych i rysunku względnie gospodarstwa domowego*, obejmująca: rysunek, roboty ręczne, roboty kobiece i gospodarstwo domowe w następujących połączeniach:

a) rysunek i roboty ręczne;
b) roboty kobiece i gospodarstwo domowe.

O ile na grupę IVa — rysunek i roboty ręczne — zostanie przyjęta dostateczna liczba nauczycielek, przewiduje się możność za każdorazową zgodą Ministerstwa wprowadzenia dla nauczycielek nauki robót kobiecych zamiast trudniejszych działów robót drzewnych i metalowych.

V. *Śpiewu i wychowania fizycznego.*

Dział C obejmuje przedmiot nadobowiązkowy, którym może być język inny niż polski lub jeden z przedmiotów grupy IV lub V.

Ogólny zakres wymagań z każdego przedmiotu zawiera Program Wyższych Kursów Nauczycielskich.

Do § 7 Statutu.

§ 7. Podania o przyjęcie na Wyższe Kursy Nauczycielskie oraz o udzielenie w tym celu urlopu nauczyciele składają do Kuratorjum w drodze służbowej corocznie przed dniem 1 marca.

Do podania, w którem należy wyszczególnić o jaki urlop nauczyciel się podaje, winny być załączone: szczegółowy życiorys, metryka urodzenia, świadectwa studjów i kwalifikacyj zawodowych, dekret ustalenia, lista lektury przerobionej z wybranej grupy przedmiotów, świadectwo zdrowia oraz deklaracja według załącznika Nr. 1.

Nauczyciele ubiegający się o urlop bezpłatny, skreślają w deklaracji punkt 3 i ustęp ostatni.

Inspektor szkolny dołącza do podania odpis wykazu stanu służby, wykazu kwalifikacyjnego oraz szczegółowo umotywowaną opinję o kandydacie i przesyła wraz z wnioskiem do decyzji Kuratorjum.

§ 8. Najdalej do dnia 31 grudnia każdego roku Kuratorjum przesyła do Ministerstwa wniosek co do liczby płatnych urlopów, proponowanej na następny rok szkolny dla nauczycielstwa swego Okręgu na poszczególnych grupach Wyższych Kursów Nauczycielskich w różnych Okręgach.

Ministerstwo na podstawie tych wniosków ustala liczbę płatnych urlopów, przyznaną na każdej grupie dla poszczególnych Okręgów Szkolnych.

Kuratorjum kwalifikuje kandydatów z podległego Okręgu do egzaminu wstępnego na Wyższym Kursie Nauczycielskim i przesyła podania kandydatów zakwalifikowanych do Dyrekcji kursu za pośrednictwem właściwego Kuratorjum.

Z pośród kandydatów, ubiegających się o płatne urlopy, Kuratorjum może zakwalifikować do egzaminu wstępnego najwyżej podwójną liczbę osób w stosunku do liczby płatnych urlopów, wyznaczonej dla Okręgu przez Ministerstwo.

Podania kandydatów, zakwalifikowanych do urlopów płatnych za zwrotem kosztów zastępstwa i bezpłatnych, są przesyłane za pośrednictwem właściwego Kuratorjum dyrektorowi (kierownikowi) Wyższych Kursów Nauczycielskich, wskazanych przez petentów.

§ 9. Egzamin wstępny odbywa się w miesiącu czerwcu lub lipcu. Dokładny termin wyznacza właściwe Kuratorjum. Egzamin wstępny, który ma charakter konkursu na wolne miejsca na kursie, składają równocześnie wszyscy kandydaci zakwalifikowani do przyjęcia na tę samą grupę danego Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Przy egzaminie wstępnym ze wszystkich przedmiotów należy wymagać poprawnego władania językiem polskim.

Dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego po ustaleniu wyników egzaminu wstępnego przyjmuje najbardziej odpowiednich kandydatów z pośród osób, zakwalifikowanych przez właściwe Kuratorja do płatnych urlopów. Przyjęci mogą być jednak tylko kandydaci, którzy uzyskali stopień co najmniej dostateczny.

Liczba kandydatów, przyjętych na płatne urlopy z jednego Okręgu Szkolnego, nie może przekroczyć liczby płatnych urlopów przydzielonych przez Ministerstwo danemu Okręgowi Szkolnemu dla odpowiedniej grupy. Kuratorjum, któremu podlega Wyższy Kurs Nauczycielski, ma prawo po ustaleniu wyników egzaminu wstępnego obsadzić kandydatami ze swego Okręgu miejsca płatne, przyznane innym Okręgom, a niezajęte skutkiem niedostatecznego wyniku egzaminu wstępnego lub zbyt małej liczby zgłoszeń. Mogą to jednak być tylko tacy kandydaci, którzy odpowiedzieli w zupełności wymaganiom egzaminu, a nie pomieścili się w ramach liczby

urlopów płatnych, przyznanych przez Ministerstwo zainteresowanemu Okręgowi Szkolnemu.

Resztę miejsc aż do przepisanej maksymalnej liczby 40 słuchaczy przeznacza się na każdej grupie naukowej dla najlepiej przygotowanych kandydatów, zakwalifikowanych przez Kuratorja do dwóch innych kategoryj urlopów.

Dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego po zakończeniu egzaminu wstępnego przesyła swemu Kuratorjum listę wszystkich kandydatów, przyjętych na Wyższy Kurs Nauczycielski, z podziałem na Okręgi Szkolne a Kuratorjum zainteresowanym listę kandydatów przyjętych z danego Okręgu.

Kandydatom tym dyrektor (kierownik) wydaje zaświadczenia według załącznika Nr. 2. Wszyscy inni kandydaci nie otrzymują zaświadczeń o wyniku egzaminu, mogą jedynie otrzymać zaświadczenie, że nie zostali przyjęci na Wyższy Kurs Nauczycielski.

§ 10. Kuratorjum udziela na mocy upoważnienia Ministerstwa rocznego urlopu kandydatom z własnego Okręgu, przyjętym na poszczególne grupy Wyższych Kursów Nauczycielskich.

Na Wyższe Kursy Nauczycielskie nie przyjmuje się wolnych słuchaczy.

Do § 9 Statutu.

§ 11. Zajęcia na Wyższych Kursach Nauczycielskich rozpoczynają się najpóźniej 7 września, kończą się najwcześniej 24 czerwca. Ferje świąteczne w ciągu roku szkolnego Kuratorjum może przedłużyć ogółem o 10 dni w stosunku do czasu trwania feryj w seminarjach nauczycielskich. Dokładne terminy zajęć na Wyższych Kursach Nauczycielskich wyznacza Kuratorjum.

§ 12. Nauka na kursie uwzględnia w należytym stopniu samodzielną pracę słuchaczy (z podkreśleniem umiejętnego korzystania z podręczników) i wykłady nauczycieli kursu. Praca słuchaczy odbywa się przy współudziale i pod nadzorem nauczycieli i dyrektora (kierownika), którzy pozostają ze słuchaczami w stałym i ścisłym kontakcie.

Każdy słuchacz jest obowiązany przedłożyć w ciągu roku przynajmniej jeden dłuższy referat piśmienny, względnie jedną większą pracę praktyczną z każdego z przedmiotów obowiązkowych. Referaty oraz, o ile to możliwe, prace praktyczne, winny być przechowywane w aktach Wyższych Kursów Nauczycielskich do końca roku szkolnego.

§ 13. W sprawie kursów dla nauczycieli nieurlopowanych będą wydawane w miarę potrzeby uzupełnienia niniejszych przepisów.

Do § 10 Statutu.

§ 14. Kandydaci, przyjęci na Wyższe Kursy Nauczycielskie, wnoszą opłatę na początku roku szkolnego na ręce dyrektora (kierownika).

Funduszu powstałego z tych opłat dyrektorzy (kierownicy) używają według własnego uznania na materjały do ćwiczeń praktycznych i na uzupełnienie bibljoteki.

Do § 11 Statutu.

§ 15. Egzaminy końcowe słuchaczy odbywają się w czerwcu każdego roku. Dokładne terminy wyznacza Kuratorjum i zawiadamia o nich Ministerstwo co najmniej na miesiąc naprzód.

§ 16. Warunkiem dopuszczenia słuchacza do egzaminu końcowego jest stopień roczny przynajmniej dostateczny ze wszystkich przedmiotów działów A i B programu Wyższego Kursu Nauczycielskiego (§ 6 Regulaminu).

Niedostateczny stopień roczny z działu C nie stanowi przeszkody przeciw dopuszczeniu słuchacza do egzaminu końcowego.

§ 17. Egzamin końcowy jest piśmienny (praktyczny) i ustny.

Niedostateczny wynik egzaminu piśmiennego lub ustnego jest równoznaczny z niezdaniem całego egzaminu.

§ 18. Egzamin piśmienny ma charakter klauzurowy i polega na jednej pracy z przedmiotów pedagogicznych (dział A) i dwóch pracach z dwu przedmiotów obranej grupy (dział B).

§ 19. Dyrektor (kierownik) przesyła do Kuratorjum na miesiąc przed terminem egzaminu ustalone w porozumieniu z egzaminatorem odpowiednich przedmiotów wnioski w sprawie tematów egzaminu piśmiennego, a mianowicie: trzy tematy z przedmiotów pedagogicznych (dział A) i po 3 tematy z każdego przedmiotu z działu B.

Z metodyki nauczania przedmiotu, jako nie będącej oddzielnym przedmiotem programowym, nie odbywa się osobny egzamin piśmienny.

Zamiast tematów egzamiu piśmiennego z jednego z przedmiotów programowych działu B grupy geograficzno-przyrodniczej, rysunku i robót ręcznych, robót kobiecych i gospodarstwa domowego, z fizyki w grupie fizyko - matematycznej dyrektor (kierownik) może przesłać Kuratorjum wnioski w sprawie tematów egzaminu praktycznego, który zastąpi w tym przedmiocie egzamin piśmienny.

Kuratorjum ustala dwa tematy działu A, po 2 tematy z każdego przedmiotu grupy humanistycznej oraz po jednym temacie z każdego z przedmiotów grup pozostałych. Wybór jednego z dwóch tematów pedagogicznych i humanistycznych przysługuje zdającemu.

§ 20. Klauzurowy egzamin piśmienny z działu A odbywa się jednocześnie we wszystkich grupach. .

Czas trwania egzaminu piśmiennego dla przedmiotów grupy humanistycznej i czas trwania egzaminu praktycznego z wyjątkiem egzaminu z robót ręcznych i kobiecych wynosi 5 godzin, dla przedmiotów innych grup i wypracowania z działu A 3 godziny. Pauz urządzać nie wolno. Egzamin praktyczny z robót ręcznych i robót kobiecych może trwać do 8 godzin z przerwą po pierwszych 4 godzinach.

Niedopuszczalne jest używanie przy egzaminie pomocy naukowych niedozwolonych przez Komisję Egzaminacyjną.

Odpowiedzi piśmienne oceniają dwaj egzaminatorowie, zwracając uwagę także na poprawne władanie językiem polskim, drogą ustalenia jednego z przyjętych czterech stopni: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny. W razie wątpliwości rozstrzyga przewodniczący.

Niedostateczny stopień z dwóch prac piśmiennych (praktycznych) przesądza o niedostatecznym wyniku egzaminu piśmiennego (praktycznego).

§ 21. Komisja Egzaminacyjna ma prawo odsunąć od dalszego egzaminu słuchacza z powodu zachowania się sprzecznego z przepisami egzaminacyjnemi; w wypadkach wyjątkowych Komisja może zarządzić ponowne wykonanie prac piśmiennych (praktycznych). Tematy tych prac ustala przewodniczący w porozumieniu z właściwymi egzaminatorami.

§ 22. Egzamin ustny składają wszyscy słuchacze, którzy zdali egzamin piśmienny i nie uzyskali zwolnienia od egzaminu ustnego. Egzamin

ustny obejmuje wszystkie przedmioty działu A i odpowiedniej grupy działu B.

Słuchacze, mający z przedmiotu:

a) roczny stopień co najmniej dobry oraz

b) co najmniej dostateczny stopień z egzaminu piśmiennego, zwolnieni są od egzaminu ustnego z tego przedmiotu.

O ile z fizyki, geografji, przyrody, rysunku, robót ręcznych, robót kobiecych lub gospodarstwa domowego odbył się egzamin piśmienny, należy przy egzaminie ustnym sprawdzić, czy słuchacz poza teorją opanował także i laboratoryjną, względnie praktyczną stronę odnośnego przedmiotu.

§ 23. Egzamin ustny pod kierunkiem przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej odbywa się w miarę możności wobec całej Komisji, a co najmniej w obecności wszystkich egzaminatorów danego działu przedmiotów (A lub B).

W każdym razie egzamin winien być przeprowadzany w obecności przynajmniej 3 członków Komisji.

Czas trwania ustnego egzaminu jednego słuchacza nie może przekraczać dwóch godzin, jednorazowa odpowiedź zaś bez przerwy 40 minut.

Kolejność przedmiotów egzaminu wyznacza przewodniczący Komisji.

§ 24. Bezpośrednio po egzaminie ustnym Komisja Egzaminacyjna ustala ostatecznie stopnie z każdego przedmiotu na podstawie wyników egzaminu końcowego z uwzględnieniem stopni rocznyh z danego przedmiotu, poczem bezzwłocznie ogłasza się wynik słuchaczowi.

Uchwały Komisji Egzaminacyjnej zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga głos przewodniczącego. Przewodniczącemu przysługuje prawo zgłoszenia veta w sprawach uchwał Komisji i wstrzymania ich ważności aż do rozstrzygnięcia Kuratorjum.

Do § 13 Statutu.

§ 25. Słuchacze, którzy pragną rozszerzyć egzamin na drugą grupę naukową lub na jeden z przedmiotów programowych innej grupy w zakresie odpowiedniego programu z działu B, nie powtarzają egzaminu z działu A. Świadectwa z takiego egzaminu wydaje się według ustalonego wzoru.

§ 26. Egzamin dodatkowy z języka innego niż polski obejmuje:

1. jedną lekcję próbną,
2. jedno wypracowanie piśmienne,
3. odpowiedzi ustne dla wykazania umiejętności władania tym językiem oraz celem wykazania znajomości terminologji naukowej.

Wybór tematu lekcji próbnej i tematu wypracowania zależy przy tym egzaminie od uznania przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej.

Do § 14 Statutu.

§ 27. Po złożeniu egzaminu słuchacze otrzymują odpowiednie świadectwa.

Na świadectwie uwidocznia się stopnie z przedmiotów, wymienionych w programie Wyższego Kursu Nauczycielskiego. W grupie humanistycznej wyszczególnia się przytem oddzielnie stopień z języka i oddzielnie z literatury, w grupie geograficzno-przyrodniczej oddzielnie z przyrody martwej i oddzielnie z biologji. Ponadto w dziale B wpisuje się poszczególne stopnie z metodyki przedmiotów odnośnej grupy.

Stopień roczny z działu C wpisuje się, o ile jest co najmniej dostateczny.

§ 28. Po zakończeniu egzaminu dyrektor (kierownik) Wyższego Kursu Nauczycielskiego przesyła sprawozdanie do swego Kuratorjum, które zawiadamia właściwe Kuratorja o wynikach końcowych egzaminów słuchaczy z odpowiednich Okręgów Szkolnych.

Prace piśmienne i protokóły egzaminacyjne przechowuje się w aktach Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

Do § 15 Statutu.

§ 29. Dla przeprowadzenia egzaminów eksternów, czynnych na określonym terenie, z zakresu programu wszystkich lub niektórych przedmiotów Wyższego Kursu Nauczycielskiego Ministerstwo na wniosek Kuratorjum uzupełnia Komisję Egzaminacyjną (§ 11 Statutu Wyższych Kursów Nauczycielskich), mianując na trzy lata egzaminatorów, nie będących nauczycielami Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

Egzamin z przedmiotów pedagogicznych winien w miarę możności przeprowadzać jeden egzaminator.

Egzaminator, który jako nauczyciel na kursach prywatnych lub w jakikolwiek inny sposób przygotowywał do egzaminu eksterna, zgłaszającego się do Komisji, winien powiadomić o tem przewodniczącego, który wyznacza z pośród członków Komisji innego egzaminatora dla przeprowadzenia egzaminu powyższego kandydata, względnie przedkłada Kuratorjum wniosek o odpowiednie uzupełnienie Komisji. W poszczególnych wypadkach Ministerstwo może zezwolić na odstępstwa od tej zasady.

Ministerstwo może delegować Komisję Egzaminacyjną do przeprowadzenia egzaminów eksternów w miejscowości nie będącej siedzibą Wyższego Kursu Nauczycielskiego.

Eksterni, czynni w Okręgach Szkolnych, nie posiadających państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego, zdają egzaminy przy Wyższych Kursach Nauczycielskich wskazanych przez Ministerstwo dla danego Okręgu Szkolnego.

Ekstern może zdawać egzamin tylko przed tą Komisją Egzaminacyjną, do której w myśl przepisów przynależy. Dopuszczenie wyjątkowo do egzaminu przed inną Komisją możliwe jest z uzasadnionych powodów jedynie za specjalnem zezwoleniem Ministerstwa.

§ 30. Egzaminy dla eksternów odbywają się dwa razy do roku: w lutym i październiku. Dokładne terminy wyznacza Kuratorjum i zawiadamia Ministerstwo co najmniej na miesiąc naprzód.

§ 31. Podanie o dopuszczenie do egzaminu nauczyciel składa za pośrednictwem Inspektora Szkolnego do Komisji Egzaminacyjnej w terminie zimowym najdalej do dnia 1 stycznia, w terminie jesiennym zaś najdalej do dnia 1 września.

W podaniu należy wymienić, z jakiej grupy naukowej petent pragnie zdawać egzamin, oraz dołączyć:

a) szczegółowy życiorys własnoręcznie napisany,
b) metrykę urodzenia,
c) dowody posiadanych studjów i kwalifikacyj zawodowych,
d) dekret ustalenia,
e) listę lektury, przerobionej z wybranej grupy przedmiotów,
f) nienaklejoną fotografję, zaopatrzoną na przedniej stronie własnoręcznym podpisem,
g) opłatę.

Inspektor Szkolny po dołączeniu odpisu wykazu stanu służby i wykazu kwalifikacyjnego względnie dla nauczycieli, nie podlegających Inspektorowi, właściwa władza przełożona po dołączeniu odpisów tychże wykazów i sprawdzeniu, czy kandydat odpowiada warunkom § 15 Statutu Wyższych Kursów Nauczycielskich, przesyła podanie Komisji Egzaminacyjnej do decyzji.

§ 32. Egzamin eksternów obejmuje trzy stadja:

a) lekcję próbną,
b) egzamin piśmienny lub praktyczny,
c) egzamin ustny.

Kolejność dwóch pierwszych stadjów egzaminu ustala dla poszczególnych kandydatów przewodniczący Komisji Egzaminacyjnej. Egzamin ustny stanowi zawsze końcowe stadjum egzaminu.

Niedostateczny wynik jednego stadjum egzaminu jest równoznaczny z niezdaniem całego egzaminu.

§ 33. Lekcja próbna odbywa się z reguły w wyższych oddziałach szkoły powszechnej w obecności dwóch członków Komisji Egzaminacyjnej oraz w miarę możności kierownika danej szkoły powszechnej.

Temat lekcji przewodniczący Komisji podaje do wiadomości eksterna na dzień naprzód po porozumieniu się z kierownikiem szkoły i właściwymi członkami Komisji.

Lekcja próbna może być w wypadkach wyjątkowych powtórzona, o ile Komisja Egzaminacyjna stwierdzi, że na podstawie pierwszej lekcji nie można wydać opinji o metodycznem uzdolnieniu kandydata.

§ 34. Przy egzaminie piśmiennym eksternów obowiązują postanowienia §§ 18—21 niniejszego Regulaminu z tem uzupełnieniem, że tematy egzaminu piśmiennego względnie praktycznego winny być ustalane w porozumieniu z przewodniczącym Komisji.

§ 35. Egzamin ustny obejmuje wszystkie przedmioty, należące do działu A i B programu odpowiedniej grupy W. K. N.

O ile z fizyki, geografji, przyrody, robót ręcznych, robót kobiecych, rysunku lub gospodarstwa domowego odbył się egzamin piśmienny, należy przy egzaminie ustnym sprawdzić, czy kandydat poza teorją opanował także i laboratoryjną względnie praktyczną stronę odnośnego przedmiotu.

§ 36. Przy egzaminie ustnym eksternów obowiązują postanowienia § 23 niniejszego Regulaminu.

§ 37. Stopnie z egzaminu ustnego i ostateczny rezultat egzaminu na mocy stopni ze wszystkich stadjów (§ 32 Regulaminu) ustala Komisja na posiedzeniu bezpośrednio po zakończeniu egzaminu ustnego, orzekając, że kandydat zdał egzamin, względnie go nie zdał. Bezzwłocznie potem ogłasza się wynik kandydatowi.

W sprawie uchwał Komisji Egzaminacyjnej obowiązują postanowienia § 24 alinea 2 Regulaminu.

§ 38. Po złożeniu egzaminu eksterni otrzymują świadectwa według ustalonego wzoru. Co do stopni obowiązują postanowienia § 27 alinea 2 Regulaminu.

Uprawnienia świadectw eksternów określają postanowienia § 14 Statutu Wyższych Kursów Nauczycielskich.

§ 39. Przy odstąpieniu od egzaminu rozstrzyga Komisja, czy egzamin uznaje się za niebyły (jeżeli powody były uzasadnione, a wynik egzaminu jeszcze niezdecydowany), czy też kandydata należy uznać za reprobowanego. Opłaty nie zwraca się w żadnym wypadku zarówno kandydatowi, który odstąpił, jak i temu, który nie stawił się do egzaminu.

§ 40. W sprawie sprawozdania z egzaminu eksternów, akt egzaminów, rozszerzenia egzaminu i składania egzaminu dodatkowego w języku innym niż polski obowiązują postanowienia §§ 25, 26 i 28 Regulaminu.

§ 41. Członkowie Komisji Egzaminacyjnej otrzymują za egzaminy eksternów wynagrodzenie, przypadające z podziału na równe części kwoty, powstałej z opłat kandydatów (§ 15 Statutu).

Do § 16 Statutu.

§ 42. Przy *egzaminach dla eksternów* z programu Wyższych Kursów Nauczycielskich dopuszczalne są — poza wymienionemi w § 6 Regulaminu — następujące połączenia wszystkich przedmiotów działu B:

Religja — z językiem polskim lub z historją.

Język polski — z religją lub z każdym z przedmiotów grupy IV albo V.

Język inny niż polski — z robotami ręcznemi.

Historja — z religją lub z geografją lub z robotami ręcznemi.

Przyrodoznawstwo — z matematyką lub z fizyką lub z każdym z przedmiotów grupy IV albo V.

Geografja — z historją lub z matematyką lub z robotami ręcznemi.

Matematyka — z przyrodoznawstwem lub z geografją lub z każdym z przedmiotów grupy IV albo V.

Fizyka — z przyrodoznawstwem lub z robotami ręcznemi.

Rysunek — z językiem polskim lub z przyrodoznawstwem lub z matematyką.

Roboty ręczne — z każdym z przedmiotów z wyjątkiem religji.

Roboty kobiece — z językiem polskim lub z matematyką lub z przyrodoznawstwem lub z robotami ręcznemi.

Śpiew — z językiem polskim lub z matematyką lub z przyrodoznawstwem lub z robotami ręcznemi.

Wychowanie fizyczne — z językiem polskim lub z matematyką lub z przyrodoznawstwem lub z robotami ręcznemi.

§ 43. Przy zdawaniu przez eksterna egzaminu częściami obowiązują przepisy, zawarte w § 15 Statutu Wyższych Kursów Nauczycielskich oraz w §§ 29—41 Regulaminu z uzupełnieniami, podanemi w §§ 44—50 Regulaminu.

§ 44. Do egzaminu dzielonego na części mogą być dopuszczeni nauczyciele, którzy w podaniu o dopuszczenie do egzaminu (§ 31 Regulaminu) wyrażą życzenie zdawania egzaminu częściami i wskażą, z jakiej części zamierzają zgłosić się do egzaminu w najbliższym terminie. O dopuszczenie do egzaminu z każdej części wnosi kandydat osobne podanie.

Wysokość opłaty za jedną część egzaminu określa osobne zarządzenie.

§ 45. Części egzaminu są następujące:

a) dział A,
b) jeden przedmiot programowy z działu B odnośnej grupy,
c) drugi przedmiot programowy z działu B tejże grupy.

Przy wyborze części nie obowiązuje kandydatów powyższa kolejność.

§ 46. Egzamin z działu A obejmuje egzamin piśmienny i ustny. Egzamin z każdej z dwóch pozostałych części egzaminu obejmuje:

a) lekcję próbną,
b) egzamin piśmienny,
c) egzamin ustny.

Nadto z fizyki, geografji, przyrody, rysunku, robót ręcznych, robót kobiecych i gospodarstwa domowego odbywa się jeszcze egzamin praktyczny.

§ 47. Niedostateczny stopień z wypracowania piśmiennego (pracy praktycznej) rozstrzyga o niedostatecznym wyniku części egzaminu.

§ 48. Egzamin ustny jednego kandydata z każdej części egzaminu może trwać najwyżej godzinę.

§ 49. Po zdaniu części egzaminu kandydat otrzymuje zaświadczenie według ustalonego wzoru.

Świadectwo z egzaminu na ustalonym wzorze kandydat otrzymuje po zdaniu wszystkich trzech części, przytem wszystkie egzaminy częściowe muszą być zdane w okresie najwyżej 10 lat.

W świadectwie należy wpisać terminy egzaminów ze wszystkich trzech części.

§ 50. Ekstern reprobowany ogółem 3 razy z tej samej lub z różnych części egzaminu nie może być dopuszczony do egzaminu z żadnej części egzaminu.

Zakres wymagań na egzaminie z programu W. K. N.

Zakres wymagań z poszczególnych przedmiotów na egzaminie z W. K. N. jest następujący:

DZIAŁ A.

1. *Przedmioty pedagogiczne.*

a) Psychologja pedagogiczna. Powtórzenie w zarysie kursu psychologji ogólnej oraz w związku z tem przerobienie ważniejszych zagadnień i metod psychologji różnicowej, a w szczególności typu psychicznego i rozwoju dziecka. Metody i organizacja badań psychologicznych w szkole, t. zn. badań rozwoju dziecka pod względem inteligencji, charakteru i fizycznym (kwestjonarjusz psychograficzny). Zagadnienia pracy umysłowej dziecka, psychika zbiorowości (klasy szkolnej).

b) Pedagogika z dydaktyką. Zagadnienia pedagogiki ogólnej na tle jej rozwoju historycznego ze szczególnem uwzględnieniem wieków ostatnich, a przedewszystkiem stosunek pedagogiki do nauk filozoficznych i społecznych oraz zapatrywania na cele i środki wychowania, zwłaszcza wychowania moralnego i obywatelskiego.

Zasady logiki, jako podstawa dydaktyki, zasady, środki i organizacja nauczania.

Najważniejsze wiadomości z teorji wychowania fizycznego, z higjeny dziecka w szkole i higjeny szkoły.

Poznanie ważniejszych dzieł pedagogów polskich i obcych. Literatura popularno-naukowa i czasopiśmiennictwo pedagogiczne.

2. *Polska współczesna.*

Rozwój terytorjalny Polski. Terytorjum Polski współczesnej, jej bogactwa naturalne. Rozmieszczenie ludności Polskiej i zróżnicowanie zaludnienia Polski współczesnej. Obraz gospodarstwa narodowego, rolnictwa, przemysłu i handlu. Budowa państwa polskiego, prawa i obowiązki obywatelskie, samorząd. Ustrój szkolnictwa i ustawodawstwo szkolne. Kultura narodowa, stan oświaty i szkolnictwa, organizacje społeczne, związki i stowarzyszenia, życie polityczne. Polska w kulturze powszechnej.

DZIAŁ B.

1. Język polski i literatura.

a) Pogłębienie znajomości gramatyki przez ćwiczenia w zakresie fonetyki, słowotwórstwa, fleksji i składni z uwzględnieniem elementów dialektologicznych i historycznych. Rozwój języka literackiego. Zasadnicze pojęcie o istocie zjawisk językowych i literatura popularno-naukowa z tego zakresu.

b) Analiza treści i formy wybitniejszych lub charakterystvcznych dla danej epoki literatury polskiej utworów, zwłaszcza wieku XIX. Zapoznanie się z literaturą krytyczno-literacką, dotyczącą omawianych autorów. Charakterystyka rodzajów i prądów literatury w związku z przeczytanemi utworami. Literatura dziecięca.

c) Dykcja. Ćwiczenia w poprawnem i estetycznem czytaniu i wygłaszaniu z pamięci utworów literackich z uwzględnieniem potrzeb szkoły powszechnej.

2. Język niepolski i literatura.

Wprawa w poprawnem władaniu językiem w słowie i piśmie. Znajomość gramatyki języka współczesnego, ze szczególnem uwzględnieniem zasad poprawnego wymawiania. Rozumienie tekstów (utworów) literackich i naukowych. Poznanie kilku wybitnych utworów poezji i prozy danego języka w całości oraz wybranych wyjątków literackich i naukowych. Znajomość ogólna kultury danego narodu.

Zasady dykcji.

3. Historja powszechna i polska.

Pogłębienie kursu historji powszechnej i Polski ze szczególnem uwzględnieniem dziejów i pomników kultury materjalnej i duchowej. Rozwój instytucyj prywatnego i publicznego życia w Polsce oraz jej stosunków z sąsiadami. Sprawa polska w wieku XIX i XX. Poznanie ważniejszych źródeł historycznych z uwzględnieniem przeznaczonych do lektury szkolnej. Literatura popularno-naukowa.

4. Przyroda.

Zasadnicze zjawiska fizyki, przerobione głównie na podstawie demonstracyj. Chemja z mineralogją i krystalografją wraz z ćwiczeniami. Pogłębienie przez ćwiczenia znajomości botaniki i zoologji ze specjalnem uwzględnieniem działów, ważnych do ustalenia zasadniczych zjawisk biologicznych. Anatomja i fizjologja człowieka.

Ćwiczenia laboratoryjne w pokazach, które mają zastosowanie przy wykonywaniu programu szkoły powszechnej.

5. Geografja.

Zasadnicze wiadomości z kosmografji, sposoby przedstawiania powierzchni ziemi. Skorupa ziemska i jej budowa. Lądy i wody. Klimat. Krótkie wiadomości z geobotaniki, geozoologji, i antropogeografji. Krajobraz. Geografja Polski. Państwa europejskie ze szczególnem uwzględnieniem Francji, Anglji, Włoch i państw, sąsiadujących z Polską. Pozaeuropejskie części świata.

6. Matematyka.

Stopniowe rozszerzanie liczby: liczby naturalne, wymierne, względne, rzeczywiste (z uwzględnieniem logarytmów) i zespolone. Elementy teorji liczb, trójkąt Pascala, dwumian Newtona. Zasada indukcji matema-

tycznej. Funkcje. Równania i nierówności 1 i 2 stopnia, wykresy, dyskusja. Powtórzenie planimetrji, zadania konstrukcyjne (symetrja, przesunięcie równoległe, obrót, inwersja), elementarne zadania z miernictwa. Powtórzenie stereometrji łącznie z nauką o rzucie równoległym. Główne zasady trygonometrji. Przegląd najważniejszych pojęć i metod geometrycznych w związku z metodami analitycznemi.

7. *Fizyka.*

Uporządkowanie i pogłębienie posiadanych wiadomości z fizyki. Eksperyment. Matematyczne formułowanie praw, zdobytych w miarę możności w drodze pracy laboratoryjnej.

Konstruowanie i rozwiązywanie zadań. Technika sporządzania najprostszych przyrządów fizycznych.

Zasadnicze zjawiska chemiczne, przerobione głównie na podstawie demonstracyj.

8. *Rysunek.*

a) Rysowanie przedmiotów płaskich z natury. Technika farb wodnych. Modelowanie. Perspektywa praktyczna. Rysowanie brył. Ćwiczenia pamięci wzrokowej. Rysowanie na tablicy. Stylizacja i jej zastosowanie. Zdobnictwo w robotach ręcznych. Zastosowanie rysunków do innych przedmiotów nauczania. Kolekcjonowanie własnych rysunków do innych przedmiotów nauczania. Kolekcjonowanie własnych rysunków i szkiców z roślin, owadów, motywów zdobniczych i architektonicznych.

b) Poznanie zasadniczych kierunków i najwybitniejszych dzieł sztuki, z uwzględnieniem sztuki ludowej. Style w architekturze. Estetyka życia codziennego.

9. *Roboty ręczne.*

a) Znajomość materjału i techniki robót w kartonie, tekturze i drzewie, plastylinie i rafji albo wiklinie. Slöjd piłkowy. Rzuty i przekroje wykonywanych modeli. Zdobnictwo i sztuka ludowa w zastosowaniu do robót ręcznych. Związek robót ręcznych z innemi przedmiotami w programie szkoły powszechnej. Roboty dzieci w różnych okresach nauki. Systemy prowadzenia i traktowania robót ręcznych w różnych krajach.

b) Powtórzenie planimetrji i stereometrji. Podstawowe wiadomości z geometrji wykreślonej wraz z kreśleniem.

10. *Roboty ręczne kobiece.*

Szycie. Ściegi i szwy zasadnicze, przerabiane na przedmiotach praktycznego użytku. Wykończenie roboty. Ściegi ozdobne i ściegi używane do haftu ludowego. Mereżki. Obrabianie dziurek, dzierganie. Haft. Zaznajomienie z maszynami do szycia różnych systemów. Szycie maszynowe. Zdejmowanie miary, rysunek form i wykonanie kilku przedmiotów codziennego użytku. Cerowanie i łatanie przedmiotów zniszczonych. Roboty drutowe i szydełkowe. Wiadomości zasadnicze z towaroznawstwa. Rysunek zawodowy.

Nadto w grupie IV-b (rysunek i roboty ręczne kobiece) — roboty ze słomy, łyka, rafji i kartonu.

11. *Gospodarstwo domowe.*

Gotowanie. Kuchnia, urządzenie, oświetlenie, wentylacja, utrzymanie porządku. Produkty odżywcze, badanie zafałszowania produktów, układanie racjonalnych jadłospisów. Zasady sztuki kulinarnej. Kuchnia jarska i dietetyczna. Odżywianie niemowląt, przechowywanie produktów spo-

żywczych. Rachunki domowe. Budżet. Inwentarz. Wiadomości teoretyczne o mieszkaniu, utrzymaniu w niem porządku, opale, oświetleniu. Porządki domowe: sprzątanie codzienne, tygodniowe i sezonowe. Pranie i prasowanie bielizny białej i kolorowej, gładkiej i sztywnej. Wiadomości teoretyczne o substancjach, używanych do prania.

12. Śpiew.

Wiadomości o ustroju narządów głosowych i akustyce. Zasady muzyki. Solfeggio. Dykcja z ćwiczeniami. Śpiew chórowy i prowadzenie chórów. Gimnastyka rytmiczna. Literatura pieśniarska. Gra na skrzypcach lub fortepianie.

13. Wychowanie fizyczne.

Anatomja i fizjologja człowieka. Higjena młodzieży. Ratownictwo Teorja wychowania fizycznego. Szczegółowa systematyka i metodyka ćwiczeń cielesnych. Ćwiczenia gimnastyczne. Gry i sporty. Harcerstwo: teorja i wycieczki.

14. Metodyka poszczególnych przedmiotów.

Dokładne poznanie programu szkoły powszechnej odnośnej grupy przedmiotów i zagadnień metodycznych związanych z jego wykonaniem; omówienie najważniejszych podręczników i pomocy naukowych. Ćwiczenia praktyczne, hospitacje, lekcje wzorowe i próbne.

Wskazówki bibljograficzne.

Uwaga: Podręczniki oznaczone dwoma gwiazdkami (**) są bezwarunkowo obowiązujące do przerobienia, również dzieła przeznaczone na lekturę, a opatrzone jedną gwiazdką (*) są obowiązujące. Z lektury poleconej, nieopatrzonej żadnym znakiem obowiązuje znajomość conajmniej 2—3 dzieł dowolnie obranych.

DZIAŁ A.

(Obowiązuje wszystkich zdających).

1) ** Titchener: Początki psychologji, lub
** Höffler: Zasady psychologji.
* Claparède: Psychologja dziecka i pedagogika eksperymentalna
** Regener: Zasady dydaktyki ogólnej.
** Dr. Sośnicki: Zasady logiki.
** Dr. Sośnicki: Zasady dydaktyki.
** Higjena szkolna: Książka zbiorowa pod redakcją Dr. St. Kopczyńskiego. Rozdziały: I, II, V.
** Dr. St. Kot: Dzieje wychowania.
* Bizoń: Historja wychowania ze źródeł czerpana.
Binet: Pojęcia nowoczesne o dzieciach.
Foerster: Szkoła i charakter.
Foerster: Wychowanie człowieka.
Dawid: Inteligencja, wola i zdolność do pracy.
Devey: Szkoła a dziecko.
Devey: Szkoła a społeczeństwo.
Danysz: O kształceniu.
James: Pogadanki psychologiczne.
Jaroszyński: Metody badań psychologicznych w szkole.
Zarzecki: Wstęp do pedagogiki.
Zarzecki: Dydaktyka ogólna.

Zarzecki: Charakter a wychowanie.
Rusk: Pedagogika eksperymentalna.
Dąbrowski: Nauka o dziecku.
Melchertówna: Zagadnienia pedagogiczne.
Coloin i Bagley: Postępowanie człowieka.
Saxby: Kształcenie postępowania.
Wł. Witwicki: Zarys psychologji.
Dr. M. Ziemnowicz: Problemy wychowania współczesnego.
Dr. H. Rowid: Szkoła twórcza.
A. Hamaide: Metoda Decroly.
H. Parkhurst: Wykształcenie według planu Daltońskiego.
H. Rowid: System daltoński w szkole powszechnej.
2) ** Bujak, Pazdro, Próchnicki, Sobiński: Polska współczesna.
* Gruszecka-Nitschowa: Podręcznik do nauki o Polsce. Rozdział I i II.
* Pawłowski-Bystroń-Peretiatkowicz: Polska współczesna.
* Wereszczyński-Kucharski: Wiadomości o Polsce współczesnej. Rozdziały od I do XV.
Chmielewski: Nauka o Polsce współczesnej.
Książka zbiorowa: Nasza konstytucja. Cykl odczytów.
Weinfeld Ig.: Rocznik Polski. Wyd. II.
Romer Eug.: Geograficzno-statystyczny atlas Polski. Wyd. II.

DZIAŁ B.

1. Język polski.

1a. ** Szober St.: Gramatyka języka polskiego, 3 części. Warszawa 1920.
** Stein I. i Zawiliński R.: Gramatyka języka polskiego. M. Arct. Warszawa 1920.
** Kryński A. i Kryński M.: Gramatyka języka polskiego szkolna. M. Arct, Warszawa.
** Ustalenie polskiej terminologji gramatycznej, Warszawa. Książnica Polska 1921.
* Nitsch K.: Mowa ludu polskiego, Kraków 1911.
* NitschK.: Rozbiór językowy Ojczenasza. Gebethner 1920.
* Szober St.: Zasady nauczania języka polskiego. Książnica Polska. Warszawa 1921.
Brückner A.: Cywilizacja i język. Warszawa 1901.
„Bibljoteczka miłośników języka polskiego". Kraków.
1) Nitsch K.: O języku polskim. Kraków 1920.
2) Nitsch K.: Wybór z pism J. Kochanowskiego. Kraków 1921.
„Bogurodzica". Wydał i objaśnił J. Łoś. (Książeczki staropolskie. Lublin 1922).
Rozwadowski J.: O zjawiskach i rozwoju języka. I. Wydawnictwo Tow. Miłośników Jęz. Polskiego, Kraków (poszczególne artykuły).
Drzewiecki K.: Zarys metodyki języka polskiego. Wyd. II. Gebethner i Wolff. 1922.
1b ** Chrzanowski J., Wojciechowski K.: Wypisy polskie dla klas wyższych szkół średnich. Cz. I. Książnica Polska. Lwów—Warszawa 1922.
** Chrzanowski J.: Literatura niepodległej Polski. Gebethner i Wolff. Warszawa.
** Komarnicki L.: Historja literatury polskiej w. XIX (do r. 1830). Cz. II. Gebethner i Wolff. Warszawa.

** Wóycicki K.: Stylistyka i rytmika polska. Wyd. II. Gebethner i Wolff. Warszawa.

* Skarga: *Kazania Sejmowe.*

* Kochanowski: *Treny. Pieśń o Sobótce.* Odprawa posłów greckich.

* Pasek: Pamiętniki.

* Krasicki: *Wybór satyr i bajek.*

* Brodziński: *Wiesław.*

* Mickiewicz: Życiorys. Oda do młodości. Ballady i romanse. *Grażyna.* Dziady (całość) wraz z Ustępem, Sonety krymskie, Konrad Wallenrod, Farys, Księgi narodu i pielgrzymstwa (wybór), *Pan Tadeusz.*

* Fredro: *Zemsta.* Śluby panieńskie.

* Słowacki: Życiorys, Kordjan, Hymn o zachodzie słońca, *Ojciec zadżumionych,* Anhelli, Grób Agamemnona, *Lilla Weneda* (wraz z listem do Krasińskiego), Balladyna, Beniowski, Testament mój, Tak mi dopomóż Chryste Panie Boże!

* Krasiński: Życiorys, Nieboska Komedja, Irydjon, Przedświt, Psalm dobrej woli.

* Kraszewski J. I.: *Stara Baśń. Dziecię Starego Miasta.*

* Pol W.: Pieśni Janusza (wybór), Pieśń o ziemi naszej.

* Syrokomla W.: Urodzony Jan Dęboróg.

* Zaleski B.: Rusałki. Dumki.

* Lenartowicz T.: Zachwycenie.

* Korzeniowski J.: *Karpaccy górale.*

* Asnyk A.: Wybór liryk ze szczególnem uwzględnieniem cyklów „W Tatrach" i „Nad głębiami".

* Konopnicka M.: *Wybór liryk i nowel.*

* Sienkiewicz H.: Trylogja. Latarnik. Quo vadis.

* Orzeszkowa E.: Kilka nowel.

* Prus B.: Placówka. Lalka.

* Dygasiński A.: *Co się dzieje w gniazdach?*

* Wybór prozaików polskich w XIX i XX, np. z pism Śniadeckich, Mochnackiego, Mickiewicza, Krasińskiego, Trentowskiego, Libelta, Cieszkowskiego, Klaczki, Szujskiego, Prusa, Szczepanowskiego, Witkiewicza, Świętochowskiego, K. Morawskiego na podstawie odpowiednich wypisów.

Zaleca się używanie poprawnych wydań autorów, jak warszawska „Wielka Bibljoteka" (tania, bez objaśnień) lub krakowska „Bibljoteka Narodowa" (z objaśnieniami).

* Homer: Iljada i Odyssea (w skróceniu).

* Sofokles: Antygona lub Edyp Król.

* Szekspir: Makbet albo Król Lear albo Juljusz Cezar.

U w a g a: Podkreślone utwory, wymagane w programie języka polskiego dla VII oddziału szkoły powsz. Gruntowna znajomość wspomnianych utworów jest niezbędna.

Prócz lektury powyższych dzieł literackich obowiązkowe jest przeczytanie przynajmniej jednej monografji o każdym z najwybitniejszych autorów, uwzględnionych w programie VII oddziału szkoły powszechnej. W szczególności zaleca się np. następujące:

Chlebowski B.: Jan Kochanowski w świetle własnych utworów.

Wojciechowski K.: Ignacy Krasicki. Macierz, Lwów.

Chlebowski B.: Adam Mickiewicz (Wiek XIX, Sto lat myśli polskiej), Warszawa.

Chrzanowski I.: Chleb macierzysty. Ody do młodości.

Mościcki H.: Wilno i Warszawa w Dziadach.

Chrzanowski I.: Za co powinniśmy kochać Pana Tadeusza. Gebethner i Wolff, Warszawa.

Gostomski W.: Arcydzieło poezji polskiej: Pan Tadeusz.

Małecki A.: Juljusz Słowacki.

Chlebowski B.: Zygmunt Krasiński (Wiek XIX, Sto lat myśli polskiej).

Wojciechowski K.: Henryk Sienkiewicz, Macierz, Lwów.

Lektura uzupełniająca (2—3 dzieł) wymagana jest według wyboru, zawartego w „Programie gimnazjum państwowego" (wydział humanistyczny), Warszawa 1922.

1c ** Tenner J.: O nauce głośnego czytania w szkołach ludowych „Czasopismo pedag.", Lwów 1913 styczeń.

Czapczyński T.: Ćwiczenia w mówieniu. Warszawa 1923.

Tenner J.: Podręcznik sztuki czytania. Seyfarth, Lwów 1917.

Dr. Zathey St.: Nauka przemawiania. Muzeum. 1922.

2 Uwaga: Wobec dużych braków w zakresie języków niepolskich w polskiej literaturze pedagogicznej, podręczników, wykazanych poniżej, należy używać ostrożnie, bacząc na to, że zakres wymagań wskazuje program ogólny.

Język francuski.

** Claude Augé: Grammaire de la française, cours moyen.

** Larousse: Grammaire de la langue française, cours moyen.

** Strohmeyer: Französische Schulgrammatik. Teubner. Leipzig 1916

** Węckowski St. i Szarota J.: La France I i II. Książnica Polska. Warszawa.

** Ch. M. des Grandes: Morceaux choisis des auteurs français, II cycle. Paryż 1921.

Kwiatkowski St.: Livre de grammaire, cz. I—III. Książnica Polska. Warszawa.

Język niemiecki.

** Jahner A. Dr.: Deutsche Grammatik für die polnischen Mittelschulen. Wyd. VI. Jakubowski, Lwów.

** Ippoldt J. i Stylo A. Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen, cz. III—IV, Jakubowski, Lwów.

Język angielski.

** Benni Tytus: Gramatyka angielska. Wyd. III. Książnica Polska, Lwów—Warszawa 1922.

** Benni Tytus: Podręcznik języka angielskiego. Książnica Polska. Lwów—Warszawa 1922.

Jespersen-England and America reader. Kopenhaga.

Nadto przy wszystkich językach niepolskich:

** Kielski B.: Wskazówki metodyczno-dydaktyczne. Jakubowski, Lwów 1921.

** Kwiatkowski S.: Dydaktyka i metodyka nauczania języków nowożytnych. Książnica Polska. Warszawa 1921.

Schweitzer et Simonnot: Méthodologie des langues vivantes.

Lektura uzupełniająca obowiązkowa według wskazówek programu gimnazjum państwowego (wydział humanistyczny). Książnica Polska. Warszawa 1922. Pożądane jest również uwzględnienie w miarę możności wskazanej tam lektury uzupełniającej nieobowiązkowej.

3. *Historja.*

** Lewicki — Friedberg: Dzieje Polski. Warszawa 1921.

** Smoleński Władysław: Dzieje narodu polskiego. Gebethner i Wolff. Warszawa 1922.

** Kutrzeba Stanisław: Historja ustroju Polski w zarysie. Tom I. Korona. Wydanie V. Księgarnia Polska. B. Połoniecki, Lwów.

** Sobiński St.: Uwagi metodyczne o nauczaniu historji. Książnica Wych. Warszawa 1909.

** Zakrzewski Wincenty: Historja powszechna, tom I, wyd. XI, tom II i III, wyd. IX. Gebethner i Wolff. Lwów — Warszawa.

* Gebert i Gebertowa: Wypisy historyczne do nauki dziejów starożytnych. Książnica Polska. Warszawa 1921.

* Orsza: Z dziejów narodu. Tom I. M. Arct. Warszawa 1909.

* Kosiński Kazimierz: Pisarze polityczni i historyczni do w. XIX. M. Arct. Warszawa 1921.

Wachowski Kazimierz i Jastrzębska Justyna Dr.: Wypisy historyczne, tom I. Historja starożytna. Gebethner i Wolff. Warszawa 1912.

Szelągowski Adam: Historja nowoczesna. 1789 do 1914. M. Arct. Warszawa—Kraków.

Zakrzewski: Mieszko I-szy jako budowniczy państwa polskiego. Warszawa.

Kutrzeba Stanisław: Sejm Walny dawnej Rzeczypospolitej. Polska Składnica Pomocy Szkolnych. Warszawa.

Śliwiński Artur: Stefan Batory. Warszawa 1921.

Łoziński: Życie polskie w dawnych czasach. Warszawa.

Kubala: Szkice historyczne, tom I i II. Warszawa 1922.

Askenazy Szymon: Książę Józef Poniatowski. Instytut Wydawniczy. Bibljoteka Polska. Warszawa 1922.

Śliwiński Artur: Powstanie listopadowe.

Śliwiński Artur: Powstanie kościuszkowskie.

Śliwiński Artur: Powstanie styczniowe.

Kutrzeba Stanisław: Polska Odrodzona. Gebethner i Wolff. Kraków 1921.

4. *Przyroda.*

** L. Koziński i S. Moycho: Fizyka i chemja. Gebethner i Wolff. Warszawa.

** Lewiński J.: Podstawy geologji i mineralogji.

** Duchowicz Br. i Wiśniowski T.: Wiadomości z chemji i mineralogji. Wyd. III. Jakubowski. Lwów 1920.

** Rostafiński J.: Botanika na wyższe klasy. Warszawa—Kraków 1917.

** Domaniewski J.: Podręcznik zoologji dla klas wyższych szkół średnich. M. Arct. Warszawa.

** Dyakowski B.: Zarys metodyki elementarnego kursu historji naturalnej. Nakład Kasy im. Mianowskiego. Warszawa.

** Librachowa M. i Selmowiczówna H.: Pogadanki z dziećmi. Wyd. Min. W. R. i O. P. Skład w Książnicy Polskiej. Warszawa—Lwów.

** Haberkantówna W.: Protokóły lekcyj przyrodoznawstwa, klasa I, II i III. Wydawn. Min. W. R. i O. P. Warszawa.

** Lewis: Program propedeutyki przyrody. M. Arct. Warszawa 1919.

* Bykowski Ludwik: Wycieczki szkolne. Zamość.

* Chmielewski K.: Nauka początków przyrodoznawstwa i jej historja. Bibljoteka Nauczyciela Nr. 1. Lisowska. Warszawa.
* Heilpern: Zasady metodyki ogólnej nauk przyrodniczych. Wyd. II. Wydawn. im. Staszica. Warszawa 1919.
* Nussbaum-Hilarowicz J.: Zoologja dla klas wyższych szkół średnich. Wyd. V przejrzane i uzupełnione przez B. Fulińskiego. Jakubowski, Lwów 1922.
* Nussbaum J.: Szlakami wiedzy. Warszawa 1922.
* Kudelka W. Dr.: Wiadomości z botaniki. Jakubowski, Lwów 1918.
* Rostafiński J.: Podręcznik do oznaczania roślin, Lwów—Warszawa.
* Ostwald W.: Szkoła chemji 2 części. M. Arct. Warszawa.
* Weyberg Z.: Wiadomości początkowe z mineralogji. Gebethner i Wolff. Warszawa.
* Kramsztyk St.: Doświadczenia fizyczne bez przyrządów. Wydanie 4. E. Wende i S-ka. Warszawa 1920.

Hryniewiecki B.: Zielnik i Muzeum botaniczne. Warszawa 1922.

Zielewski B.: Podręcznik do określania minerałów. Wyd. II. M. Arct. Warszawa 1920.

Szmoil: Świat roślinny. M. Arct. Warszawa 1917.
Jackson J. H.: Doświadczenia botaniczne. M. Arct. Warszawa 1921.
Fabre J. H.: Dziwy instynktu u pająków i owadów.
Fabre J. H.: Z życia owadów.
Kiernik E.: Życie w nurtach oceanu.
Nussbaum J.: Idea ewolucji w biologji.
Schmeil: Lehrbuch der Zoologie. Quelle und Meyer. Lipsk 1921.
Schmeil: Lehrbuch der Botanik. Lipsk 1921.
Ostwald W.: Młyn życia.
Faraday M.: Dzieje świecy.
Auerbach: Władczyni świata.

5. *Geografja.*

** Nałkowski W.: Geografja fizyczna. Wyd. II przejrzał i uzupełnił L. Sawicki. M. Arct. Warszawa.
** Sosnowski P.: Geografja Polski w dawnych granicach. Wyd. III. Książnica Polska. Lwów—Warszawa 1922.
* Nałkowski W.: Zarys metodyki geografji. Wyd. II. M. Arct. Warszawa 1920.
* Hrabyk P. i Sawicki L.: Metodyka geografji dla I—III oddziału 7-klasowej szkoły powszechnej. Nakład autora. Kraków.
* Nałkowski W.: Geografja szkolna (rozmowa), część II i III. Nakład T. Paprockiego. Warszawa.
* Pawłowski St.: Geografja dla klas wyższych. T. II. Cz. II. Polska Książnica. Lwów—Warszawa 1921.

Sujkowski Ant.: Geografja ziem dawnej Polski. M. Arct. Warszawa 1921.

Lencewicz: Kurs geografji Polski.

Nałkowski W.: Geografja malownicza, 4 części. M. Arct. Warszawa 1909.

Łaganowski St.: Ziemia w opisach i obrazach, 2 części. M. Arct. Warszawa.

Dobrowolski Ant.: Wyprawy polarne.
Anczyc L.: Dzieje odkryć geograficznych.

6. *Matematyka.*

** Tannery J.: (tłum. Czubalskiego). Arytmetyka teoretyczna i praktyczna.

** Wojtowicz Wł.: Trygonometrja płaska do użytku szkół średnich. Gebethner i Wolff. Warszawa.

** Zarzecki L.: Nauczanie matematyki początkowej, 3 części. M. Arct. Warszawa.

** Dickstein S.: Arytmetyka w zadaniach, część II. Ułamki. Gebethner i Wolff. Warszawa 1922.

** Łomnicki Ant.: Geometrja. Wyd. III, część II, rozdziały III, IV, VII, VIII, oraz z następnych ustępy odnoszące się do geometrji wykreślnej. Książnica Polska. Warszawa 1920.

* Whitehead: Wstęp do matematyki. E. Wende i S-ka. Warszawa.

Young: Dwanaście wykładów.

Enriques: Zagadnienia geometrji elementarnej, 2 tomy. Gebethner i Wolff. Warszawa.

Dzieje myśli: Tom I, zeszyt II. Historja matematyki. Warszawa 1911.

Fourrey E., Curiosités geometriques. Paryż.

Fourrey E., Récréations arithmétiques. Paryż.

Cenne wskazówki zawiera Poradnik dla samouków. Tom I. Wydawnictwo A. Hoeflicha i St. Michałowskiego. Warszawa 1915.

7. *Fizyka.*

** Woynicz-Sianożęcki J.: Fizyka w zakresie szkoły średniej, 3 części. M. Arct. Warszawa.

** Sporzyński Ksawery: Fizyka do użytku szkół średnich. M. Arct. Warszawa 1922.

* Natanson Wł. i Zakrzewski K.: Nauka fizyki. Gebethner i Wolff. Warszawa 1921.

* Kalinowski St.: Fizyka. M. Arct. Gebethner i Wolff. Tow. Wydawnicze w Warszawie. E Wende i S-ka. Warszawa 1921.

* Gregory R. A. i Simmons A. T.: Podręcznik do ćwiczeń praktycznych z fizyki dla klas niższych i wyższych szkół średnich. M. Arct. Warszawa.

* Michalski W.: Przyroda martwa, 2 części. Książnica Polska. Lwów 1922.

Poszczególne rodziały z dzieła Witkowskiego Aug.: Zasady fizyki, 3 tomy. Nakład Kasy im. Mianowskiego. Warszawa 1915.

Witkowski A. i Zakrzewski K.: Zarys fizyki. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Lwów.

Einstein: O szczególnej i ogólnej teorji względności (wykład przystępny). Przekład T. Hubera. Książnica Polska. Lwów—Warszawa 1921.

8. *Rysunki.*

** Matzke St.: Zasady rysunku początkowego, 2 części. Książnica Polska. Cieszyn 1921.

** Matzke St.: Nauczanie rysunku przestrzennego. Książnica Polska. Warszawa 1920.

** Misky L.: Rysunki. Dydaktyka przedmiotów nauki w szkole średniej. Książnica Polska. Lwów 1918.

** Misky L., Plastyczne uzmysławianie przedmiotów. Część I. Książnica Polska. Lwów.

** Maszyński J.: Wykład elementarny zasad perspektywy. Warszawa.

* Gołębiowski J.: Nowy kierunek w rysunku elementarnym.

* Wójcik St.: Modelowanie w szkole elementarnej. Nakład autora. Kraków 1917.

* Matzke St.: Przyroda modelem rysunkowym.

* Janczyk Fr.: Nauka rysunku czynnikiem wychowania i rozwoju umysłowego. Odbitka ze sprawozdania gimnazjum I. w Nowym Sączu 1913.

Homolacs K.: Podstawowe zasady budowy ornamentu płaskiego i metodyka kursu zdobniczego. Książnica Polska. Lwów.

Materjały polskiej sztuki stosowanej. Kraków.

Kształt i barwa: Kwartalnik 1914—1918. Lwów.

Mokłowski: Sztuka ludowa w Polsce.

Matlakowski: Zdobnictwo i sprzęt ludu polskiego na Podhalu.

Zubrzycki: Zwięzła historja sztuki.

9. *Roboty ręczne.*

** Wójcik St.: Modelowanie w szkole i w domu. Nakład autora. Kraków 1917.

* Kotula: Nowoczesna nauka rysunków. 3 części.

* Łomnicki Ant.: Geometrja, wyd. III, część II, rozdziały III, IV, VII, VIII oraz z następnych ustępy, odnoszące się do geometrji wykreślnej. Książnica Polska. Warszawa 1920.

* Ramułtowa Marja: Początkowa nauka rysunku i jej znaczenie pedagogiczne. M. Arct. Warszawa 1920.

* Bruchnalski K.: Tok nauki zręczności. Sprawozdanie Rady Szkolnej Okręgowej we Lwowie 1900.

* Przyłuski J.: Odrodzenie młodzieży przez roboty ręczne. Warszawa.

* Przyłuski J.: Podręcznik slöjdu przygotowawczego.

* Dunin-Sulgostowska M.: Slöjd. Wzory do robót piłkowych. Nakład autorki. Warszawa 1909.

* Dr. Pabst A.: Wychowanie praktyczne.

* Szyller: Tradycje budownictwa ludowego w Polsce.

* Domański i Wawrzyniecki: Rozróżnianie stylów w architekturze.

* Materjały polskiej sztuki stosowanej. Kraków. Wydawn. Muzeum Przemysłu.

* Zubrzycki: Zwięzła historja sztuki.

Matzke St.: Zasady rysunku początkowego. Książnica Polska. Cieszyn 1921.

Tadd Liberty I.: Nowe drogi wychowania artystycznego. M. Arct. Warszawa 1920.

Wychowanie artystyczne w szkołach początkowych. Część I. M. Arct. Warszawa.

Homolacs K.: Podstawowe zasady budowy ornamentu płaskiego i metodyka kursu zdobniczego. Książnica Polska. Lwów.

Malanowicz: Kreślenie i zdobienie geometryczne. Część I i II.

Züricher Führer durch die Knabenhandarbeit. Frankenstein i Wagner. Lipsk.

Dr. Pabst A.: Die Knabenhandarbeit in der heutigen Erziehung.

Enderlin M.: Erziehung durch Arbeit.

10. *Roboty ręczne kobiece.*

** Rogowska Anna: Jak należy uczyć robót ręcznych kobiecych w szkołach ludowych wiejskich. Pol. Tow. Pedag. Lwów 1913.

Homolacs K.: Podstawowe zasady budowy ornamentu płaskiego i metodyka kursu zdobniczego. Książnica Polska. Lwów.

* Udziela: Hafty ludu krakowskiego.

* Dr. Pabst A.: Wychowanie praktyczne.

* Malanowicz: Kreślenie i zdobienie geometryczne. Część I i II.

* Materjały polskiej sztuki stosowanej. Wydawnictwo Muzeum Przemysłu. Kraków.

Tadd Liberty: Nowe drogi wychowania artystycznego. M. Arct. Warszawa 1920.

Misky: Plastyczne uzmysławianie przedmiotów. Książnica Polska. Lwów 1922.

Matlakowski: Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu.

Leysens: Cours de méthodologie. Prowince de Brabant (Conseil de perfectionement de l'enseignement technique).

Koethe El. und Zaucke M.: Pädagogik für Handarbeits — Hauswirtschafts — Turn und Gewerbeschul — Lehrerinnenseminare. Leipzig, Berlin, Teubner.

Gautier et Capelle: Traité de composition décorative Lausanne. Librairie Plon.

11. *Gospodarstwo domowe.*

** Ochrowicz-Monatowa:. Gospodarstwo domowe.

* Ulaniecka: Zasady prowadzenia domu.

* Biehlerowa: Podręcznik higjeny. Warszawa. Gebethner i Wolff.

L. Reymond et Delacrausaz. M. Manuel de cuisine a l'usage des écoles ménagères.

Miche de Dernaz. Manuel théorique et pratique de blanchissage et repassage. Génève. Librairie Burkhardt.

12. *Śpiew.*

** Niewiadomski St.: Wiadomości z muzyki zasadniczej i ogólnej. Jakubowski. Lwów 1921.

** Joteyko T.: Zasady muzyki. M. Arct. Warszawa 1914.

** Sto pieśni dla szkół, ochron i ogródków dziecięcych, 4 części. Wydawnictwo ogr. im. Raua. Gebethner i Wolff. Warszawa.

** Noskowski Z.: Śpiewnik dla dzieci. M. Arct. Warszawa 1920.

* Maszyński P.: Polski śpiewnik szkolny, 2 części. Gebethner i Wolff. Warszawa 1920.

** Maszyński P.: Ćwiczenia wstępne do nauki śpiewu zbiorowego. Gebethner i Wolff. Warszawa.

* Opieński H.: Dzieje muzyki powszechnej.

Zawirski M.: Nauka harmonji w streszczeniu. M. Arct. Warszawa.

* Dietz D' Arma: Sto pięćdziesiąt ćwiczeń na jeden, dwa i trzy głosy. Juszyński. Przemyśl 1898.

Piasek F.: Praktyczny podręcznik do czytania nut głosem. Wyd. II. Nakład Koła T. N. S. W. Płock.

Świerzyński M.: Pieśni narodowe. Nakład Tow. im. Kościuszki. Kraków—Warszawa.

Szopski F.: Śpiewnik narodowy. J. Lisowska. Warszawa.

Heintze: Śpiewnik szkolny, w 4-ch częściach. Część I. 20 pieśni dwugłosowych. Kuncewicz i Hoffman. Warszawa.

Reiss J.: Historja muzyki. Kraków.

Jachimecki Z.: Moniuszko. Gebethner i Wolff. Warszawa.

13. Wychowanie fizyczne.

** Sikorski W.: Gimnastyka. Wydanie trzecie podręcznika p. t. „System Linga w zarysie". Lwów 1922.

** Germanówna M.: Gimnastyka w szkole powszechnej. Wyd. II. Lwów 1922.

Światopełk-Zawadzki Wł.: O ćwiczeniach oddechowych. Warszawa 1922.

** Sikorski W.: Przykłady osnów lekcyj gimnastyki. Warszawa 1922.

** Piasecki E.: Zabawy i gry ruchowe. Wyd. III. Książnica Polska. Lwów 1922.

** Dr. Wyhowski Wł.: Człowiek. Lwów—Warszawa 1920.

** Dr. Zgórski Kaz.: Krótki zarys budowy i czynności ciała ludzkiego oraz zarys higjeny. Warszawa.

* Gebethnerówna, Filipowicz i Majkowski: Gimnastyka metodyczna dla szkół. Wyd. II. Warszawa 1922.

* Dr. Wernic L.: Zasadnicze postulaty higjeny szkolnej. Wyd. III. Warszawa.

* Schreiber M., Pieracki E.: Harce młodzieży. Wyd. III. Książnica Polska. Lwów 1920.

Harcerstwo — praca zbiorowa pod red. St. Sedlaczka. Warszawa 1922.

* Dr. Światopełk-Zawadzki Wł.: Metodyka ćwiczeń cielesnych 1918.

Higjena szkolna — podręcznik zbiorowy pod red. Dr. St. Kopczyńskiego. Warszawa 1921.

Demeny Georges: Les bases scientifiques de l'education physique. F. Alcan. Paris. 1920.

Lagrange: Physiologie des exercices du corps. Paris.

Schmidt Ferd. Aug.: Unser Körper, Handbuch der Anatomie.

Physiologie und Hygiene der Leibesübungen V. Aufl. Voigtländer. Leipzig 1920.

Müller Joh.: Die Leibesübungen. Leipzig. 1920.

(Ciąg dalszy drukowany będzie w następnym numerze).

88

WYDAWNICTWA.

Ministerstwo Komunikacji wydało w r. 1926 tom I Ilustrowanego Przewodnika Kolejowego, opracowanego przez Dr. Mieczysława Orłowicza, a zawierającego opis osobliwości turystycznych Polski Południowo-Zachodniej, t. j. części Polski, położonej między linjami kolejowemi Warszawa—Katowice i Warszawa—Dęblin—Skarżysko — Sandomierz—Tarnów—Krynica.

Wydawnictwo to wyszło równocześnie w 4 językach: polskim, francuskim, angielskim i niemieckim, o jednakowym wyglądzie, identycznych ilustracjach i prawie identycznej treści. Przeznaczone jest ono do roz-

sprzedaży turystom, zwiedzającym Polskę. Skład główny — Tow. Księgarni Kolejowych „Ruch".

Przewodnik ten może oddać duże usługi przy organizowaniu wycieczek szkolnych.

Ks. L. Łomiński. — Kazimierz nad Wisłą i jego zabytki.
Ks. L. Łomiński. — Inowłódz i Spała. Szkic historyczny.

M. Arct w Warszawie:

Michał Mścisz. — Geografja Polski. Podręcznik dla młodzieży.

Czasopisma:

Ukazał się zeszyt III/IV „Czasopisma Przyrodniczego" (Redakcja, Łódź, Nowo-Targowa 24). Treść zeszytu: O stosunku przyrodników do filozofji, dr. W. Jakobson. — O ewolucji ciał niebieskich, prof. Wł. Horbacki (Łódź). — Zjawiska elektryczne w atmosferze, Inż. J. Rosenblat (Tarnów). — Spółżycie różanki z małżami, St. Felisiak (Warszawa). — Szczur domowy i sposoby walki z nim, J. Kloczkowski (Łódź). — Jaki był początek Ogrodu Zoologicznego w Warszawie, prof. P. Ordyński (Warszawa). — Hygrometr i jego zastosowanie do potrzeb szkolnictwa, E. Dokowski (Kowel). — Program prac w ogrodzie szkolnym, E. Jarmulski (Przemyśl). — Film jako pomoc szkolna dla nauk przyrodniczych, H. Michciński (Warszawa). — W sprawie zbierania głazów narzutowych, J. Zerndt (Kraków). Spis prac geologicznych dotyczących obszaru woj. Łódzkiego, dr. B. Halicki (Warszawa). — Flora w okolicy Piotrkowa Trybunalskiego i Radomska dr. W. Kulesza (Poznań). — W obronie nauczania przyrody w szkole. — Z życia Towarzystwa. — Komunikaty.

Drukarnia Państwowa w Łodzi, Piotrkowska 85 — 27229/30.